

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Per-Ola Cullin

Invändning om hinder mot
verkställighet jämte UB 3:21
- särskilt i mål om
underhållsbidrag
mellan förälder och barn

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Eva Ryrstedt

Ämnesområde
Processrätt

Termin
9

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Metod och Material	5
1.4 Avgränsningar	5
1.5 Disposition	6
2 UNDERHÅLLSRÄTT	7
2.1 Allmänt	7
2.2 Förälders underhållsskyldighet	7
2.2.1 Allmänt	7
2.2.2 Underhållsskyldighetens varaktighet	8
2.3 Underhållsbidrag	9
2.3.1 Bidragsskyldig förälder	9
2.3.2 Underhållsbidragets storlek	11
2.3.2.1 Allmänt	11
2.3.2.2 Barnets behov	11
2.3.2.3 Förälders förmåga	12
2.3.2.4 Reducering	12
2.3.2.5 Umgängesavdrag	13
2.3.2.6 Standardtillägg	13
2.3.3 Preskription	14
2.3.4 Omprövning av bidrag	14
2.3.5 Föräldraskapsfrågor	15
2.4 Återbetalningsskyldighet i samband med underhållsstöd	16
2.4.1 Allmänt	16
2.4.2 Storleken på återbetalningsskyldigheten	17
2.4.3 Fullt underhållsstöd	17
2.4.4 Utfyllnadsbidrag	18
2.4.5 Förlängt underhållsstöd	19

2.4.6	Umgängesavdrag	20
3	UTSÖKNINGSRÄTT	21
3.1	Allmänt	21
3.2	Exekutionsväsendet	21
3.2.1	Allmänt	21
3.2.2	Kronofogdemyndigheten	22
3.3	Exekutionstitel	22
3.3.1	Allmänt	22
3.3.2	Krav på förpliktelse	23
3.3.3	Laga kraft	23
3.3.4	Förbindelse avseende underhållsbidrag	24
4	INVÄNDNING MOT VERKSTÄLLIGHET	26
4.1	Allmänt	26
4.2	Effekter av Kronofogdemyndighetens beslut avseende invändning samt besvär mot sådant beslut	27
4.2.1	Invändning bifalls	27
4.2.2	Invändning bifalls ej	27
4.3	Betalningsinvändning	28
4.3.1	Betalningsinvändning i allmänhet	28
4.3.2	Betalningsinvändning i mål om underhållsbidrag	29
4.3.3	Betalningsinvändning i mål om återbetalningsskyldighet	30
4.4	Kvittningsinvändning	31
4.4.1	Kvittningsinvändning i allmänhet	31
4.4.2	Kvittningsinvändning i mål om underhållsbidrag	32
4.4.3	Kvittningsinvändning i mål om återbetalningsskyldighet	33
4.5	Övriga invändningar	34
4.5.1	Allmänt	34
4.5.2	Preskriptionsinvändning	35
4.5.2.1	Preskriptionsinvändning i allmänhet	35
4.5.2.2	Preskriptionsinvändning i mål om underhållsbidrag	35
4.5.2.3	Preskriptionsinvändning i mål om återbetalningsskyldighet	36
4.5.3	Invändning avseende ny överenskommelse	36
4.5.4	Invändning avseende villkor i exekutionstitel	37
4.5.4.1	Invändning avseende villkor i exekutionstitel i allmänhet	37
4.5.4.2	Invändning avseende villkor i exekutionstitel i mål om underhållsbidrag	38
4.5.4.2.1	Exekutionstiteln utgörs av dom/beslut	38
4.5.4.2.2	Exekutionstiteln utgörs av avtal jämte UB 3:19	40
4.5.4.3	Invändning avseende villkor i exekutionstitel i mål om återbetaningskyldighet	41
4.5.5	Invändningar som är specifika för underhållsrätten	41
4.5.5.1	Invändning avseende hävt faderskap	41
4.5.5.2	Invändning avseende varaktigt boende	42
4.5.5.2.1	Invändning avseende varaktigt boende i mål om underhållsbidrag	42

4.5.5.2.2	Invändning avseende varaktigt boende i mål om återbetalningsskyldighet	43
5	ANALYS OCH SLUTSATSER	44
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	52
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	56

Sammanfattning

Underhållsbidrag och underhållsstöd är två parallella system för tillgodoseende av ett barns försörjningsbehov. I samband med respektive underhållstyp kan tillämpningsproblem uppkomma avseende vissa grundläggande förutsättningar för att de skall utgå. Främst gäller detta skolgångsrekvisitet vid förlängt underhållsbidrag respektive förlängt underhållsstöd samt rekvisitet ”varaktigt boende”. Definitionen av varaktigt boende i respektive system är fortsatt något oklar men överensstämmer i stort sett med varandra. Skolgångsrekvisitet däremot är oklart endast när det gäller det förlängda underhållsbidraget.

Kronofogdemyndigheten är den verkställande myndigheten. Dom, beslut, förbindelse om underhållsbidrag m.m. i vilken någon åläggs en förpliktelse utgör exekutionstitel. En sådan exekutionstitel kan läggas till grund för verkställighet då den vunnit laga kraft eller om den enligt särskild föreskrift får verkställas såsom laga kraftvunnen dom. För att ett avtal om underhåll skall få verkställas såsom laga kraftvunnen dom krävs det att det är skriftligt och bevitnat av två personer.

Svaranden i ett verkställighetsmål har möjlighet att framställa vissa invändningar om hinder mot verkställighet som hänför sig till det materiella rättsförhållandet mellan parterna. Svaranden har genomgående, med undantag för preskriptions- och motprestationsinvändning, bevisbördan och måste således styrka sin invändning. Den prövning som kan ske inom ramarna för verkställighetsärendet är dock begränsad såväl när det gäller möjligheten att fritt förebringa bevisning som när det gäller den rättsliga prövning som får göras. Ju mer oklar en rättsfråga är, desto svårare är det att få Kronofogdemyndigheten att beakta en invändning som helt eller delvis förutsätter ett ställningstagande till sådan rättsfråga. Då skyldigheten att utge underhållsbidrag är förenad med flera oklara rekvisit följer det därav att den bidragsskyldige inte alltid kan freda sig mot verkställighet trots att omständigheterna kanske egentligen motiverar det. Särskilt när det gäller skolgångsrekvisitet framstår den återbetalningsskyldiges sats i ett utsökningsärende som klart angenämare än den bidragsskyldiges.

Förord

Efter att med sprudlande entusiasm ha avslutat de inledande åtta terminerna tog det tvärstopp när det var dags för examensarbete. Med sambo, kompisar, tidskrävande intressen och stadig inkomst kan det vara svårt att motivera sig och finna tid för uppsatsskrivning. Tre år gick och det var många som nästan gett upp hoppet om en juristexamen för Per-Ola Cullin. En som dock aldrig slutade hoppas var min handledare, Eva Ryrstedt. Ett stort tack till henne för värdefulla synpunkter under arbetets gång och för att ha varit mig behjälplig med ämnesvalet.

Stockholm i januari 2007

Per-Ola Cullin

Förkortningar

1924-års lag	Lag (1924:323) om verkan av avtal, som slutits under påverkan av psykisk störning
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
CSNFS	Centrala studiestödsnämndens författningssamling
Ds	Departementsserien
FB	Föräldrabalk (1949:381)
FK	Försäkringskassan
HD	Högsta Domstolen
HovR	Hovrätten
IL	Lag (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.
JT	Juridisk Tidskrift vid Stockholms Universitet
Krfm	Kronofogdemyndigheten
LDU	Lag (1996:242) om domstolsärenden vid överklagande i utökningsmål
LEU	Lag (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag
LPS	Lag (1982:188) om preskription av skattefordringar m.m.
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
RAR	Riksförsäkringsverkets allmänna råd
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
RFFS	Riksförsäkringsverkets föreskrifter
RFV	Riksförsäkringsverket (numera Försäkringskassan)
RSV	Riksskatteverket (numera Skatteverket)
RÅ	Regeringsrättens Årsbok
SKV	Skatteverket
SOSFS	Socialstyrelsens författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
SstödF	Studiestödsförordning (2000:655)
SstödL	Studiestödslag (1999:1395)
SvJT	Svensk Juristtidning
UB	Utsökningsbalk (1981:774)
UL	Utsökningslag (1877:31)
USL	Lag (1996:1030) om underhållsstöd

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Utsökningsmål avseende underhållsbidrag mellan föräldrar och barn eller återbetalningsskyldighet för utgivet underhållsstöd är vanligt förekommande hos landets kronofogdemyndigheter. De belopp som är aktuella för utmätning är kanske rent nominellt sett inte särskilt skräckinjagande. Sett som andel av den betalningsskyldige föräldrarnas ekonomi eller till totalt utmätta belopp för detta föräldrakollektiv som helhet blir bilden emellertid en annan. Då det inte finns anledning anta annat än att de flesta föräldrar faktiskt vill ta sitt underhållsansvar måste det därav följa att det i många av de fall som hamnar på kronofogdemyndighetens bord handlar om en reell oförmåga att betala. Det torde således vara så att underhållsbidraget/återbetalningsskyldigheten inte så sällan utgör en betydande post i utgiftskolumnen för föräldern.

På motsvarande sätt är bidraget om inte mer så i vart fall lika betydande för barnet/boföräldern. Systemet med underhållsstöd gör att det inte längre finns något motsatsförhållande mellan bidragsskyldig förälders betalningsoförmåga/ovilja och barnets försörjningsbehov i de fall det inte finns ett underhållsbidrag som fastställts till ett belopp överstigandes 1 273 kr. För de fall där ett underhållsbidrag överstigandes 1 273 kr utgår existerar dock denna konflikt och även om det givetvis är så att barnets behov bör komma i första rummet så är det viktigt att det råder klara regler för när betalningsskyldighet föreligger respektive inte föreligger.

Den förälder som av någon anledning anser att han eller hon inte skall betala underhållsbidrag för en eller flera månader löper nämligen, om han eller hon vägrar, risk att få betala såväl utmätningsskostnader som räntekostnader samt eventuellt rättegångskostnader om det senare visar sig att han har fel.

1.2 Syfte och frågeställningar

Verkställighetsförfarandet innehåller av flera skäl ett högst begränsat inslag av materiell prövning av det till grund för exekutionstiteln liggande rättsförhållandet. UB 3:21 ger dock svaranden i ett utsökningsmål rätt att komma med invändningar som eventuellt kan utgöra hinder för verkställighet. Dessa invändningar hänför sig till parternas materiella rättsförhållande. I samband därmed väcks flera frågor. Var går gränserna för kronofogdens och besvärsinstansernas materiella prövning? Vem har bevisbördan och hur högt ställs beviskravet? Skiljer sig svaret på dessa frågor åt beroende på vilken typ av invändning det är fråga om? Var går gränsen för vilken typ av invändningar som över huvud taget kan godtas?

När det gäller underhållsskyldighet kan vissa, för underhållsrätten specifika, invändningar aktualiseras. Dessa är; invändning om att föräldraskapet upphävts, invändning om varaktigt boende samt invändning angående skolgångsrekvisitet. Praxis ger vid handen att det avseende de två sistnämnda invändningstyperna råder viss osäkerhet kring vilka rättsfaktum som medför att de till grund för invändningarna liggande rekvisiten skall anses vara uppfyllda. Vad får denna osäkerhet för konsekvenser vid invändningar av detta slag i ett utsokningsmål? De tre ovannämnda invändningarna kan även göras i mål om återbetalningsskyldighet. Den civilrättsliga skyldigheten att betala underhållsbidrag och den offentligrättsliga återbetalningsskyldigheten utgör visserligen två sidor av samma mynt. För de båda gäller dock delvis olika regler såväl i materiell- som exekutionsrättsligt avseende. Leder detta till stora skillnader i samband med invändning mot verkställighet och i så fall på vilket sätt? Kan skillnaderna till och med vara så stora att de dirigerar föräldrar från underhållsbidrag till underhållsstöd eller vice versa?

1.3 Metod och Material

Jag har använt mig av traditionell rättsdogmatisk metod. För utrönande av gällande rätt har jag således studerat de rättskällor som ger denna sitt innehåll. I detta arbete har därvidlag främst aktualiserats lagstiftning, förarbeten, praxis, myndighetsföreskrifter och doktrin. Besvarandet av de frågor som ställts i 1.2 ovan görs genom en renodlat deskriptiv analys. I slutsatsdelen av denna uppsats kommer jag, med utgångspunkt i de slutsatser som dras i denna analys, dessutom att med en normativ ansats försöka ge förslag på hur eventuella oönskade konsekvenser av gällande rätt kan rättas till. Viss kritik av normativ karaktär har också bakats in i den löpande texten.

1.4 Avgränsningar

Det är nu gällande rätt som stått i fokus i denna uppsats. Historik fyller visserligen ofta den funktionen, utöver den rent kuriösa, att den tydliggör varför reglerna ser ut som de gör och att man därmed ges en djupare förståelse för svaret på en frågeställning. Av utrymmesskäl och då historik i en beskrivning av gällande rätt trots allt har begränsad relevans har jag valt att utelämna den. I de fall det bedömts som relevant har dock historik i form av beskrivning av tidigare gällande rätt vävts in i den löpande texten.

Internationella jämförelser har också lämnats därhän. Sådana jämförelser kan visserligen ofta visa på spännande alternativa lösningar på ett problem och skulle i och för sig fylla en viss funktion i denna uppsats med tanke på den delvis normativa ansats som görs i analysdelen. Av tids- och utrymmesskäl har jag dock alltså valt att inte behandla denna komparativa dimension.

Som också torde framgå av titeln på denna uppsats är det främst första, andra och fjärde stycket i UB 3:21 som kommer behandlas. Tredje stycket om återgång av redan vidtagna verkställighetsåtgärder kommer att nämnas i förbigående. Hur sådan återgång rent praktiskt tillgår har emellertid lämnats därhän.

1.5 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i tre huvuddelar om totalt fyra kapitel.

Första delen, som utgörs av kapitel 2, innehåller en översiktlig redogörelse av den underhållsrättsliga systematiken. Syftet är här att ge läsaren grundläggande kunskaper i underhållsrätt samt att definiera den underhållsrättsliga terminologi som används i efterföljande kapitel.

I andra delen, som utgörs av kapitel 3 och 4, behandlas så utsökningsrätten. Kapitel 3 beskriver översiktligt exekutionsväsendet och ger en ingående definition av begreppet exekutionstitel. Kapitel 4 får sägas vara kärnan i uppsatsen. Där behandlas de olika typer av invändningar som enligt UB 3:21 kan utgöra hinder mot verkställighet.

Den tredje och sista delen utgörs av kapitel 5, analys och slutsats. I detta kapitel görs en analys av gällande rätt samtidigt som egna reflektioner, synpunkter och förslag de lege ferenda ges en framträdande roll.

Viss kritik av normativ karaktär har också bakats in i den löpande texten. Det har dock gjorts på ett sådant sätt att det tydligt framgår att det är mina egna åsikter jag ger uttryck för.

2 Underhållsrätt

2.1 Allmänt

Den som är under 18 år och alltså omyndig har rätt att få sin försörjning tryggad av sina föräldrar och/eller samhället. Går barnet i skolan¹ kvarstår underhållsskyldigheten till dess att barnet fyller 21 år.² För att säkerställa barnets rätt till försörjning har såväl ett privaträttsligt som ett offentligrättsligt system för underhåll till barn utarbetats av lagstiftaren. Det legala ramverket för den privaträttsliga underhållsskyldigheten finns i FB³ 7 kap och vad gäller det offentligrättsliga stödet i lagen (1996:1030) om underhållsstöd (USL). Nedan kommer grunderna i underhållsrätten att beskrivas översiktligt medan de för uppsatsens ändamål mest relevanta delarna därav kommer att behandlas mer utförligt.

2.2 Förälders underhållsskyldighet

2.2.1 Allmänt

Vidden av en förälders underhållsskyldighet skall bestämmas med utgångspunkt i barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga.⁴ Normalt sett leder denna ganska vaga definition inte till några praktiska problem. Genom att ha barnet boende hos sig och möta kostnaderna för mat, hygienartiklar, kläder, hobbies etc. sker den här avvägningen mellan barnets behov och föräldrarnas förmåga automatiskt.

I förhållandet föräldrarna emellan skall var och en ta del i underhållet efter sin förmåga.⁵ Denna bestämmelse har sin största betydelse i de fall barnet bor tillsammans med endast en av föräldrarna men kan även få betydelse i

---

¹ Skolgångsrekvisitet behandlas närmare nedan 2.2.2.

² I prop. 2000/01:134 Underhåll till barn som fyllt 18 år, s. 9-10 motiveras detta på följande sätt: ”Reglerna om underhållsskyldighet bygger på grundtanken att ett barn som är myndigt bör svara för sin egen försörjning. Att föräldrarnas underhållsskyldighet utsträcks när barnet går i skolan efter det att han eller hon fyllt 18 år motiveras främst av att barnet inte skall behöva skuldsätta sig för att kunna avsluta sin grundutbildning”. I detta sammanhang bör också nämnas att det offentligrättsliga underhållsstödet kan utgå som längst t.o.m. juni det år barnet fyller 20 år.

³ Föräldrabalk (1949:381)

⁴ Se FB 7:1.

⁵ Se FB 7:1 3 st.

de fall då en av boföräldrarna anser att den andra föräldern inte i tillräcklig grad tar ansvar för kostnaderna för barnet.⁶

2.2.2 Underhållsskyldighetens varaktighet

Som kort berörts ovan kvarstår underhållsskyldigheten till dess att barnet fyller 18 år. Det finns inga övriga kvalificeringskrav på ett barn för dess rätt till försörjning. En annan sak är att ett barns egna inkomster och tillgångar kan göra att underhållsskyldigheten minskar eller jämkas till noll kronor, kvarstår gör den dock likafullt så länge barnet är omyndigt.⁷ Bedömningen av när underhållsskyldigheten upphör kompliceras dock av regeln om att ett barn har rätt till underhåll intill dess att barnet fyller 21 år om barnet går i skolan efter fyllda 18 år.⁸ Till skolgång räknas enligt FB 7:1 2 st. sista men. studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

Som utgångspunkt i bedömningen av vilken utbildning som innefattas av denna lokution skall tas uttalandena i förarbetena om att det bör kunna utgå underhåll i de fall studierna berättigar till studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen (1999:1395) (SstödL).⁹ Det faktum att en utbildning på detta sätt omfattas av 2 kap. SstödL är emellertid varken en förutsättning eller en garanti för rätt till underhåll, något som framgår av följande rättsfall. I NJA 1990 s. 49 I ansåg HD att rätt till underhåll förelåg för käranden under den tid denne läst en ettårig påbyggnadskurs i hotell och turism inom gymnasieskolan. Kursen betraktades då den genomgicks som eftergymnasial i studiestödshänseende och berättigade därför inte till studiehjälp enl. 2 kap. SstödL. Enligt länskolnämndens i målet ingivna yttrande ingick kursen dock i gymnasieskolan och därför bedrev hon enligt domstolen sådana studier i gymnasieskolan som avses i FB 7:1 2st. I NJA 1986 s. 345 bedömde HD att rätt till underhåll inte förelåg under den tid barnet bedrivit studier på High School i USA. Visserligen fanns det inget i SstödL som formellt sett uteslöt att studiehjälp kunnat utgå för dessa studier.

---

⁶ Se nedan 2.3.1 in fine.

⁷ Se FB 7:1 1 st. och 2.3.2.2 nedan.

⁸ Före den 1 jan 2002 innefattade FB 7:1 den s.k. avbrottsregeln som innebar att ett avbrott i studierna efter det att man fyllt 18 år medförde att underhållsskyldigheten upphörde slutgiltigt. Den som avbrutit sina studier innan 18 år fyllda var tvungen att återuppta dem innan 19-årsdagen för att kunna få underhåll, se Bejstam/Wickström, s. 157 och prop. 2000/01:134 s. 11. Regeln togs bort genom lagen (2001:1136) om ändring i föräldrabalken, bl.a. med motiveringen att det blivit mycket vanligare att ungdomar gör ett avbrott i sin skolgång för att t.ex. arbeta utomlands och att de nackdelar som är förknippade med avbrottsregeln därmed kommit att drabba fler barn än tidigare, se prop. 2000/01:134 s. 11-12.

⁹ Se prop. 1978/79:12 Underhåll till barn och frånskilda, m.m., s. 155. I förarbetena hänvisas till 3 kap. i dåvarande studiestödslagen (1973:349). Vilka de studier som berättigar till studiehjälp är framgår av studiestödsförordningen (2000:655) (SstödF).

Det var enligt domstolen ”å andra sidan tydligt att studierna varken till innehåll eller funktion varit att anse som ett alternativ till en normal grundutbildning enligt svenska förhållanden”. HD ansåg därför att det skulle strida mot en grundläggande tanke i underhållsreglerna att anse studierna vara ”jämförlig grundutbildning”.

En annan fråga är om förälders underhållsskyldighet även skall omfatta de fall där barnet efter redan genomgången grundutbildning väljer att läsa en ny utbildning på gymnasiet. HD tog ställning till detta i NJA 1990 s. 49 II-III och slog då fast, den för barnet mycket fördelaktiga, principen att underhållsskyldigheten består så länge barnet över huvud genomgår utbildning inom gymnasieskolan och att undantag bör göras endast i de fall då det är *uppenbart* att utbildningen sker av ovidkommande skäl, ”t.ex. enbart för att utfå underhållsbidrag”.

Slutligen måste utredas vilka krav som kan ställas på närvaro och aktivitet från barnets sida. Klart är att barnet inte kan vara frånvarande i en sådan omfattning att det kan anses utgöra ett avbrott i studierna. Barnet måste alltså vara knuten till utbildningen på ett sådant sätt att han eller hon kan sägas gå i skolan.¹⁰ Denna anknytning torde normalt sett kunna styrkas genom intyg av rektor eller lärare.¹¹ Rättskällorna ger emellertid ingen ledning för de fall där barnet i stor omfattning inte deltagit i undervisningen men ändå tillräckligt för att det inte skall kunna anses som ett regelrätt avbrott. Jag ämnar återkomma till frågan i min analys.

2.3 Underhållsbidrag

2.3.1 Bidragsskyldig förälder

Det vanligast förekommande är att föräldrarna fullgör sin underhållsskyldighet genom att ha barnet boende hos sig. Det har dock blivit allt vanligare att ett barns familjesituation är sådan att föräldrarna inte lever tillsammans. En förälders underhållsskyldighet upphör dock inte då denne inte längre bor varaktigt tillsammans med barnet. Enligt FB 7:2 skall en sådan förälder istället, oavsett om denne har del i vårdnaden eller inte, fullgöra underhållsskyldigheten genom att betala underhållsbidrag. Det är inte ovanligt att barnet vistas mycket hos båda föräldrarna även efter det att de har flyttat isär och om barnet växelvis bor varaktigt hos båda föräldrarna är ingen av föräldrarna bidragsskyldig.¹² Ibland kan gränsen mellan ett växelvis boende och ett omfattande umgänge vara svår att dra. Enligt förarbetena kan frågan om var barnet skall anses vara varaktigt bosatt normalt sett besvaras av barnets folkbokföring men även omständigheter

---

¹⁰ Se Ordf. Holmbergs utveckling av sin mening i RH 13:82.

¹¹ Se SOU 1995:26 s. 307.

¹² Se Bejstam/Wickström, s. 160.

såsom hur länge barnet vistas hos respektive förälder och var barnet förvarar sina tillhörigheter kan tilläggas betydelse.¹³ Gränsdragningen aktualiserades i NJA 1998 s. 267 där fadern mot del av moderns yrkande om underhållsbidrag invände att barnen bodde varaktigt även hos honom. HD konstaterade att barnen vistats något mer än tredjedel av tiden hos fadern, att han haft kostnader för såväl kläder och leksaker som barnomsorg samt att hans hus var det där barnen vuxit upp under den tid föräldrarna alltjämt var gifta. Det faktum att modern var ensam vårdnadshavare och därmed ensam ansvarig för barnens personliga förhållanden och att barnen bott en betydligt större del av tiden hos henne gjorde dock att de omständigheter som talade till faderns fördel inte kunde anses tillräckliga för att anse att barnen bodde varaktigt även hos honom.

Utöver skyldighet att betala underhållsbidrag enligt FB 7:2 medför FB 7:6 att vilken person som helst som försummar sin underhållsskyldighet kan åläggas av domstol att betala underhållsbidrag till barnet. Häri innefattas såväl boförälder¹⁴ som en eventuell ny partner till denne¹⁵ och även de fall där en biologisk förälder försummar sin underhållsskyldighet då barnet bor hos fosterföräldrar.¹⁶

---

¹³ Se prop. 1978/79:12 s. 158. Se även RFV:s Allmänna Råd 1996:15 s. 21 med rekommendationer för tillämpningen av lagen (1996:1030) om underhållsstöd där man utöver de i förarbetet nämnda faktorerna pekade på formen för barnets boende och hur barnets försörjning har fördelats mellan föräldrarna. De rekommenderade även att en vistelsetid om en tredjedel eller mindre skulle ses som umgänge. Dessa rekommendationer kom även att ha inflytande på rättspraxis vid tillämpningen av FB 7:2 i såväl NJA 1998 s. 267 som RH 1993:64. För numera gällande rekommendationer avseende vad som offentligt sett skall anses utgöra växelvis boende hänvisas till Försäkringskassans Vägledning 2001:9 Underhållsstöd - version 2 samt prop. 1999/00:118 s. 23. Dessa behandlas utförligare nedan 2.4.4.

¹⁴ Hur denna regel fungerar i praktiken då ett barn lever med båda sina föräldrar och de båda försummar sin underhållsskyldighet är en intressant fråga som tyvärr faller utanför denna uppsats. Här ska dock bara kort pekas på ett par problem. Vem väcker talan för barnets räkning? I de flesta fall får nog förutsättas att barnet inte känner till sin rätt och oavsett hur det förhåller sig därmed så har barnet, som visserligen har partshabilitet, inte processbehörighet. Vem skall förvalta det utdömda bidraget? Normalt sett är det barnets förmyndare som sköter barnets ekonomiska angelägenheter, men av naturliga skäl lämpar sig inte detta för denna situation.

¹⁵ En person som varaktigt bor tillsammans med annans barn och med förälder som har vårdnaden om barnet är enligt FB 7:5 underhållsskyldig mot barnet, om han eller hon är gift med föräldern eller har eget barn tillsammans med föräldern. Sådan persons underhållsskyldighet är vidare subsidiär i förhållande till den bidragsskyldige föräldern och aktualiseras i och med underhållsstödets existens i praktiken bara i de fall då den nya partnern har en god ekonomisk situation och därför enligt reglerna om standardtillägg har att tillförsäkra barnet en högre levnadsstandard. Se FB 7:5, prop. 1978/79:12 s. 166 samt angående standardtillägg nedan 2.3.2.6.

¹⁶ Se prop. 1978/79:12 s. 167.

2.3.2 Underhållsbidragets storlek¹⁷

2.3.2.1 Allmänt

Till grund för beräkningen av underhållsbidragets storlek skall läggas barnets behov. Den bidragsskyldiges ekonomiska förmåga skall sedan viktas i förhållande till föräldrarnas gemensamma förmåga för att avgöra hur stor del av barnets behov som skall tillgodoses av den bidragsskyldige. Beräkningen av förmåga och behov görs i normalfallet schablonmässigt men det finns inget som hindrar att domstolarna eller föräldrarna i det enskilda fallet gör en mer individuell bedömning om omständigheterna föranleder det.

Det kan inte nog poängteras att det råder full avtalsfrihet¹⁸ och att ett ingånget avtal om underhåll är bindande för båda parter.¹⁹ Avtalsfriheten i förening med möjligheten att få underhållsstöd²⁰ och föräldrars okunnighet om reglerna i FB 7 kap. medför att många boföräldrar helt struntar i att försöka få ett underhållsbidrag fastställt alternativt ingår ett avtal där bidraget sätts lägre än vad det borde göras. I de fall bidraget egentligen skulle vara högre än 1 273 kr drabbar detta såväl barnet som, i vissa nedan 3.2.4.2 in fine beskrivna fall, staten.²¹

2.3.2.2 Barnets behov

Som utgångspunkt för bedömningen av barnets behov tas ett schablonbelopp som rekommenderats av Socialstyrelsen.²² Beloppet växer i takt med barnets ålder och är avsett att täcka i princip samtliga kostnader för barnet. Detta belopp justeras sedan regelmässigt negativt med barn- eller studiebidragets storlek och positivt med den faktiska kostnaden för barnomsorg.²³ Skulle kostnaderna för barnet vara särskilt höga på grund av sjukdom eller handikapp ökas barnets behov med ett belopp som motsvarar dessa kostnader såvida de inte täcks av sociala förmåner.²⁴ Även andra särskilda kostnader kan medföra att barnets behov skall anses vara högre än det normala. Om barnet skulle ha egna inkomster eller tillgångar så kan

---

¹⁷ Principerna för beräkning av underhållsbidrag bygger på prop. 1978/79:12 och Underhållsbidrag till barn, allmänna råd från socialstyrelsen 1989:6 (Upphävd genom SOSFS 1999:15). Numera ligger underhållsbidragen på Försäkringskassans bord.

¹⁸ Se FB 7:2 2 st.

¹⁹ Angående rätt till jämkning av avtal se nedan 2.3.4.

²⁰ Se nedan 2.4.

²¹ Se SOU 2001:24 Ur fattigdomsfällan, s. 181 och SOU 2003:42 Ett reformerat underhållsstöd, s. 406.

²² För barn 0-6 år uppgår beloppet till 65% av basbeloppet/år, 7-12 80% samt 13 år och äldre 95%, se SOU 1995:26 Underhållsbidrag och bidragsförskott, s. 51.

²³ Se prop. 1978/79:12 s. 104. Normalt godtas inte ett högre belopp än vad den kommunala barnomsorgen kostar. Om barnet inte får plats där eller det föreligger andra särskilda skäl så kan en högre faktisk kostnad accepteras.

²⁴ Se Bejstam/Wickström, s. 165 med vidare hänvisning till (upphävda) SOSFS 1989:6 s. 37 f.

detta medföra att behovet av underhåll minskar eller faller bort.²⁵ Vad gäller tillgångar är det främst avkastning på sådana som skall beaktas.²⁶

2.3.2.3 Förälders förmåga

En förälders förmåga att betala underhåll bedöms utifrån det ekonomiska överskott denne anses ha. Till grund för bedömningen av detta överskott läggs förälderns nettoinkomst. Det finns möjlighet att lägga en högre inkomst än den faktiska till grund för bedömningen i de fall man anser att föräldern inte fullt ut utnyttjar sin förvärvsförmåga. HD har prövat frågan ett flertal gånger och bedömningen har genomgående varit sträng mot föräldern.²⁷ Ett barns krav på underhåll går, om inte särskilda skäl föreligger, före en förälders intresse av att inrätta sitt liv så som denne finner lämpligt.

Från den inkomst som läggs till grund för beräkningen av förälderns förmåga får denne förbehålla sig de belopp som följer av FB 7:3. Förbehåll för sina egna levnadsomkostnader omfattar de faktiska bostadskostnaderna och ett normalbelopp på 120 % av basbeloppet/år.²⁸ Bor föräldern varaktigt tillsammans med en ny partner som denne är gift, alt. har registrerat partnerskap, eller har gemensamt barn med så har föräldern, om det finns särskilda skäl, enligt tredje stycket rätt att förbehålla sig ett belopp som normalt sett sätts till 60 % av basbeloppet för underhåll av den nya partnern. Sådana särskilda skäl kan anses föreligga om den nya partnern av någon godtagbar anledning såsom t.ex. att ett barn kräver vård i hemmet eller att arbetstillfällen saknas har en så låg inkomst att denne inte kan stå för sitt eget underhåll.²⁹

En bidragsskyldig förälders på detta sätt framräknade överskott skall sedan jämföras med boförälderns. Den bidragsskyldige svarar för barnets behov i proportion till dennes andel av deras gemensamma ekonomiska överskott.

2.3.2.4 Reducering

Det finns två bestämmelser som gör att ett framräknat bidrag skall reduceras. FB 7:3 4 st. ger förälder rätt att förbehålla sig ett belopp för

---

²⁵ Som riktmärke för hur stora arbetsintäkter ett barn skall ha för att de skall beaktas i detta sammanhang kan möjligen tas 48 000 kr/år som är den gräns som satts i 10 § 1st USL för när intäkterna ska påverka underhållsstödets storlek. I Ds 1992:53 Ensamförälderstöd ansågs att barns inkomster över 35 000 kr skulle påverka stöd från det allmänna.

²⁶ Se Bejstam/Wickström, s. 165.

²⁷ Denna praxis kommer inte behandlas närmare här. Den intresserade hänvisas till exempelvis NJA 1983 s. 194, 1985 s. 768, 1990 s. 201, 1990 s. 205 samt 1990 s. 697.

²⁸ Försäkringskassan utfärdar normer för hur hög bostadskostnad som kan accepteras beroende på var den bidragsskyldige bor och hur stor dennes familj är.

²⁹ Se prop. 1978/79:12 s. 98-99.

underhåll av hemmavarande barn men skall trots att den utformats som de övriga förbehållsreglerna i FB 7:3 istället ses som en garantiregel. Om ett erläggande av underhållsbidraget skulle medföra att det inte finns tillräckligt mycket pengar kvar hos den bidragsskyldige för att tillgodose ett hemmavarande barns behov skall bidraget reduceras.³⁰ Detta sätt att tillämpa FB 7:3 4 st. stämmer bäst överens med principen att den bidragsskyldiges samtliga barn skall vara likställda. Först när brist kan konstateras kommer den bidragsskyldiges hemmavarande barn att gynnas framför andra barn. Utöver denna bestämmelse så har det i förarbetena och Socialstyrelsens allmänna råd vuxit fram en s.k. reduceringsregel som säger att den bidragsskyldige skall ha rätt att behålla 300 kr utöver förbehållsbeloppen.³¹

2.3.2.5 Umgängesavdrag

En förälders umgänge med sitt barn kan vara utformat på många olika sätt och kan dessutom variera från en månad till en annan.

Umgänge medför generellt sett en kostnadsökning för den bidragsskyldige och en kostnadsminskning för boföräldern. För att kompensera den bidragsskyldige har i FB 7:4 införts en rätt för denne att göra avdrag på underhållsbidraget med 1/40 per umgängesdygn³². Tillämpning av paragrafen förutsätter att umgänget under den aktuella månaden omfattat minst sex hela dygn eller fem dygn i sträck.³³ Det ska vidare vara fråga om ett umgänge som man inte redan vid fastställandet av underhållsbidraget tagit hänsyn till.³⁴

Underhållsbidrag betalas normalt sett i förskott för varje kalendermånad.³⁵ Rätten till avdrag uppkommer därför regelmässigt då bidraget redan är betalt vilket medför att avdraget får göras på kommande bidrag. Avdrag får dock inte göras på bidrag som avser senare tid än sex månader från utgången av den kalendermånad för vilken man vill göra avdrag.³⁶

2.3.2.6 Standardtillägg

Om en av eller båda föräldrarna har väldigt god ekonomi skall detta även komma barnet till godo. Det anses nämligen gälla en princip som säger att barn skall ha samma levnadsstandard som såväl sina föräldrar som de vuxna barnet bor ihop med. Av principen följer därmed att även en boförälders nya partner är skyldiga utge standardtillägg om dennes ekonomiska situation

---

³⁰ Se Bejstam/Wickström, s. 177-179.

³¹ Se prop. 1978/79:12 s. 103 och (upphävda) SOSFS 1989:6 s. 33, 69 och 85 f.

³² Som helt dygn räknas umgänge från 00:00 till 24:00 samt det dygn då umgänget avslutas, se FB 7:4 2 st.

³³ Se FB 7:4 1 st.

³⁴ Se Bejstam/Wickström, s. 204 samt FB 7:4 3 st.

³⁵ Se FB 7:7.

³⁶ FB 7:4 1 st.

motiverar det. Detta förutsätter dock givetvis att han eller hon över huvud taget är underhållsskyldig gentemot barnet, se not 15 ovan.

Standardtillägg kan utgå periodiskt i form av en ökning av redan utgående underhållsbidrag alternativt separat i de fall domstol finner att boföräldern eller dennes nya partner skall utge standardtillägg i form av underhållsbidrag enligt FB 7:6. Det torde inte heller finnas något som hindrar att domstolen utdömer standardtillägg i form av ett engångsbelopp. Det skall dock sägas att standardtillägg i praktiken är ganska ovanliga.³⁷

2.3.3 Preskription

Underhållsskyldigheten i sig kan inte preskriberas.³⁸ Det finns således inget som hindrar att t.ex. ett barn som precis fyllt tjugو år och dittills inte begärt en krona i underhållsbidrag vänder sig till domstol för utdömande av underhållsbidrag. Dock är det inte möjligt att utan den bidragsskyldiges medgivande få bidrag fastställt för längre tid tillbaka än tre år före dagen för talans väckande, FB 7:8. I dom eller avtal fastställda underhållsbidrag har enligt FB 7:9 en preskriptionstid på fem år från den ursprungligen gällande förfallodagen. Bortsett från vissa särbestämmelser i FB 7:9 2-3 st. för konkurs o.d. så är denna preskriptionstid absolut och avbrott i preskriptionstiden kan alltså inte göras.³⁹

2.3.4 Omprövning av bidrag

I dom eller avtal fastställt underhållsbidrag kan omprövas av domstol enligt förutsättningarna i FB 7:10. Första stycket slår fast att jämkning kan ske om ändring i förhållandena föranleder det. Det skall vara fråga om någon form av kvalificerad ändring. Som exempel kan nämnas att den bidragsskyldige blir försörjningspliktig för ett nytt barn eller att boföräldern går från studiemedel till ett välbetalt jobb.⁴⁰ Ändringar som kunnat förutses redan vid bidragets fastställande eller är av mer begränsad natur, t.ex. en hyreshöjning/löneförhöjning på 500 kr, ger däremot inte rätt till jämkning.⁴¹ Bestämmelsen gäller för båda parterna och bidraget kan således jämkas i såväl positiv som negativ riktning.⁴² Jämkningsen kan även ges retroaktiv verkan men då endast på så sätt att obetalda bidrag sätts ned eller tas bort.

Andra stycket ger möjlighet till jämkning i de fall ett avtal om underhållsbidrag är oskäligt med hänsyn till omständigheter vid avtalets

---

³⁷ Se SOU 1995:26 s. 52.

³⁸ Se prop. 1978/79:12 s. 126.

³⁹ Se prop. 1978/79:12 s. 128 samt Bejstam/Wickström, s. 186.

⁴⁰ Se Walin, s. 280.

⁴¹ Se RH 87:12. Jfr RH 95:84. Se även NJA 1994 s. 631 angående möjlighet att förutse ändrade förhållanden.

⁴² Se Walin/Vängby, s. 7:52.

tillkomst och förhållandena i övrigt.⁴³ 36 § AvtL är analogt tillämplig på familjerättsliga avtal⁴⁴ och kan användas som jämningsgrund för vissa fall som inte faller in under FB 7:10. Jämningen kan ges retroaktiv verkan men redan utbetalda bidrag kan endast dömas att återbetalas om det finns särskilda skäl. Mot sådana skäl bör barnets försörjningsbehov beaktas.⁴⁵

Tredje stycket innehåller den s.k. sexårsregeln. Den ger en ovillkorlig rätt till omprövning av bidraget när det gått sex år sedan det fastställdes i dom eller avtal. De förhållande efter vilka man beräknar bidraget förändras ofta successivt och efter sex år kan dessa förändringar ha lett till en situation som avsevärt skiljer sig från den som var för sex år sedan trots att ingen av förändringarna i sig kvalificerat för omprövning enligt första stycket.

2.3.5 Föräldraskapsfrågor

Det är barnets biologiska föräldrar som är underhållsskyldiga.⁴⁶ Utgångspunkten är naturligtvis att det rättsliga föräldraskapet skall motsvara det biologiska föräldraskapet.⁴⁷ Att utröna vem som är rätt moder medför endast undantagsvis problem.⁴⁸ När det gäller faderskapet är det emellertid ingalunda alltid lika lätt. Det är inte ovanligt att barnets rättsliga fader efter att ha erlagt underhållsbidrag under en längre tid plötsligt får reda på att han inte är barnets biologiska fader. Lag (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag (LEU) ger i flertalet fall rätt till ersättning för den som på detta sätt på felaktiga grunder erlagt underhållsbidrag.⁴⁹ 1 § 1 st. LEU ger rätt till ersättning av staten för underhållsbidrag som utbetalats i enlighet med ett interimistiskt förordnande jämte FB 7:15 om processen inte leder till att mannen befins underhållsskyldig. 1 § 2 st. LEU tar sikte på s.k. blodprovsavtal⁵⁰ som innebär att en man åtar sig bidragsskyldighet i avvaktan på resultatet av en blodundersökning. 2 § LEU ger rätt till ersättning för de fall en man som ansetts vara barnets far enligt FB 1:1⁵¹ alt. vars faderskap har fastställts genom bekräftelse eller dom frias från faderskap. För dessa fall föreligger dock endast ersättningsrätt för bidrag

---

⁴³ I RH 1997:6 jämkades ett avtal som upprättats med hjälp av en kommunal familjerättssektion. Sektionens beräkningar stod inte i överensstämmelse med domstolspraxis.

⁴⁴ Se Walin, s. 252.

⁴⁵ Se Walin/Vängby, s. 7:54.

⁴⁶ Adoptivförälders rättsliga föräldraskap utsläcker ur rättsligt hänseende det biologiska föräldraskapet, se FB 4:8.

⁴⁷ Motsatsen gäller givetvis vid givarinsemination och surrogatmoderskap (det sistnämnda ej tillåtet i Sverige).

⁴⁸ Principen *mater semper certa est* kan kanske inte längre anses gälla lika oinskränkt, bl.a. med hänsyn till den ökade invandringen, se Tolstoj Kongstad, s. 43.

⁴⁹ Lagen omfattar numera även kvinnor som har fått sitt moderskap fastställt enligt FB 1:9, se 6 § LEU som infördes genom lagen (2005:440) om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag.

⁵⁰ Se nedan 3.3.4 in fine.

⁵¹ Enligt FB 1:1 skall i de fall modern är gift vid barnets födsel dennes make anses vara barnets far, såvida ej annat följer av FB 1:2.

som erlagts p.g.a. FB 7:2. Den situationen att t.ex. en boförälder ålagts skyldighet att utge bidrag enl. FB 7:6 omfattas alltså inte av LEU. Mannen har bevisbördan och måste styrka att han faktiskt erlagt de belopp han kräver ersättning för.⁵²

4 § LEU innehåller två mycket intressanta stadganden. Enligt första stycket kan mannen inte kräva tillbaka något av barnet om ersättning utgår enligt LEU. Det förutsätts tydligen att en sådan återkravs rätt annars i princip föreligger.⁵³ I andra stycket ges staten, om det fastställs att en annan man är far till barnet och särskilda skäl föreligger, en regressrätt gentemot denne. Lägg därtill bestämmelsen i FB 7:18⁵⁴ och det växer fram en väldigt tydlig bild av underhållsskyldigheten som starkt knuten till det biologiska bandet mellan förälder och barn.

2.4 Återbetalningsskyldighet i samband med underhållsstöd

2.4.1 Allmänt

Som ett komplement till det privaträttsligt betingade underhållsbidraget infördes 1937 bidragsförskottsinstitutet som 1997 kom att ersättas av underhållsstödet. Avsikten med detta socialpolitiska stöd är att ett barns försörjning skall tryggas oavsett den bidragsskyldige förälderns betalningsförmåga/-vilja. Generellt kan sägas att rätt till underhållsstöd föreligger i de fall det finns en bidragsskyldig förälder som inte betalar 1 273 kr/mån i underhållsbidrag.⁵⁵ I de fall fullt underhållsstöd, 1 273 kr/mån, utgår kommer Försäkringskassan (FK) att ha ett regresskrav på den bidragsskyldige som helt eller delvis motsvarar underhållsstödet. Den bidragsskyldige kommer då istället att fullgöra sin underhållsskyldighet genom att vara återbetalningsskyldig gentemot FK. Rätten till underhållsstöd påverkas inte av boförälderns ekonomiska situation och underhållsstödet kan därmed sägas vara en hybrid mellan ett icke-behovsprövat bidrag och ett förskott på underhållsbidrag där staten står som garant.

---

⁵² Se Prop. 1969 nr 124 Förslag till lag om ändring i ärvdabalken m.m., s. 128. Se även RÅ 2000 not 83.

⁵³ Se Prop. 1969 nr 124 s. 128-129.

⁵⁴ Enligt vilken en man som haft kostnader för ett barns försörjning därför att han varit att anse som eller antagits vara barnets far kan kräva ersättning för dessa av en man som fastställs vara far till barnet om det finns särskilda skäl.

⁵⁵ 4 § p 2 USL. 1 273 kr är det belopp som gällde vid tidpunkten för författandet av denna uppsats. Läsaren bör vara uppmärksam på att beloppet kan förväntas justeras relativt frekvent.

2.4.2 Storleken på återbetalningsskyldigheten

Då FK får in en ansökan om underhållsstöd gör de en bedömning av hur stort belopp den bidragsskyldiges skulle bli återbetalningsskyldig för i det fall fullt underhållsstöd beslutas. Denna uträkning görs enligt föreskrifterna i 24-28a §§ USL som i princip endast tar hänsyn till inkomst samt antalet barn som den eventuellt återbetalningsskyldige är underhållsskyldig gentemot. Denna bedömning är således betydligt mer schematisk än den som görs enl. FB 7:1 och 7:3. Det finns t.ex. inget utrymme att här ta hänsyn till faktiska bostadskostnader eller underhåll av hemmavarande make. Detta i förening med det faktum att föräldrarnas relativa ekonomiska förmåga inte tillmäts någon betydelse i USL gör att återbetalningsskyldigheten i vissa fall markant skiljer sig från storleken på underhållsbidraget. Återbetalningsskyldigheten kan dock aldrig sättas högre än 1 273 kr/mån.⁵⁶

Som kort noterades ovan 2.3.2.1 in fine, kan diskrepansen mellan reglerna för fastställande av återbetalningsskyldighet respektive underhållsbidrag i situationer där boföräldern inte känner till underhållsbidragsreglerna, felaktigt har uppskattat den enligt FB korrekta storleken på underhållsbidraget eller helt enkelt inte orkar tvista med sin ex-partner medföra att staten missgynnas. Detta kan vara fallet då den bidragsskyldige föräldern har en nominellt sett låg inkomst men ändå ett relativt boföräldern stort ekonomiskt överskott.⁵⁷ Då kan nämligen återbetalningsskyldigheten bli lägre än 1 273 kr trots att ett underhållsbidrag skulle kunna fastställas till ett högre belopp. Det kan ifrågasättas huruvida det är lämpligt att en förälders egentliga underhållsskyldighet på detta sätt till nackdel för såväl barn som samhälle minskar till följd av underhållsstödets existens.

2.4.3 Fullt underhållsstöd

Nästa steg är att FK jämför det enligt 24-28a §§ USL framräknade eventuella återbetalningsbeloppet med det underhållsbidrag som den bidragsskyldige betalar. Om bidraget är lägre än den eventuella återbetalningsskyldigheten kommer FK att betala ut 1 273 kr till barnet.⁵⁸ Den bidragsskyldige blir återbetalningsskyldig⁵⁹ men är i gengäld inte längre skyldig att betala underhållsbidrag till barnet så länge detta inte i dom eller avtal är fastslaget till ett belopp som överstiger 1 273 kr.⁶⁰ Den som enligt dom eller avtal t.ex. har att betala 1500kr/mån kommer alltså utöver återbetalningsskyldigheten att fortsatt ha en obligationsrättslig förpliktelse att betala 227 kr/mån. Detta belopp får drivas in på sedvanligt sätt.

---

⁵⁶ Se 24 § USL.

⁵⁷ Något som kan bero på såväl boföräldrarnas svaga ekonomi som t.ex. extremt låga bostadskostnader för den bidragsskyldige.

⁵⁸ Se 8 § USL.

⁵⁹ Se 21 § 1 st. USL.

⁶⁰ Se FB 7:2a.

2.4.4 Utfyllnadsbidrag

Skulle det underhållsbidrag som utgår vara lägre än 1 273 kr men högre än den eventuella återbetalningsskyldigheten så betalar Försäkringskassan istället ut underhållsstöd i form av utfyllnadsbidrag.⁶¹ Bidraget uppgår då till differensen mellan 1 273 kr och återbetalningsskyldigheten. Denna tingens ordning har effekten att barnet i många fall får sig mer än 1 273 kr tillgodo. Ponera att det eventuella återbetalningsbeloppet uppgår till 800 kr och att föräldern enligt avtal betalar 1000 kr i underhållsbidrag. FK kommer då att betala ett utfyllnadsbidrag på 473 kr samtidigt som föräldern fortsätter betala 1 000 kr enligt avtal. Detta kan synas vara en oönskad överkompensering med statliga medel men effekten omnämns i förarbetena som positiv eftersom det stärker barnets försörjningssituation.⁶²

Vid växelvis boende utgår enligt 8 § 3st USL ett utfyllnadsbidrag till vardera föräldern som beräknas till 636 kr (1273/2) subtraherat med hälften av det belopp som den mottagande föräldern skulle ha varit återbetalningsskyldig för om barnet bott hos den andra föräldern.⁶³ Den offentlighetsrättsliga definitionen av växelvis boende har i förarbetena⁶⁴ ansetts böra vara samma som den civilrättsliga: ”Olika bedömningsgrunder i föräldrabalken och i lagen om underhållsstöd – vilket skulle kunna bli följden av en precisering av ’växelvis boende’ i lagen om underhållsstöd – skulle [därför] komplicera systemet och i vissa fall leda till orimliga resultat.”⁶⁵ I RÅ 2004 ref 138 gjorde fadern gällande att barnet varaktigt bodde växelvis hos båda föräldrarna och att han därför skulle befrias från återbetalningsskyldighet. Som stöd för sin talan åberopade fadern ett interimförordnande från TR där barnets rätt till umgänge med honom fastställdes till varannan vecka från fredag 12:00 till onsdag 09:00. Läns- och kammarrätten kom, bl.a. med hänvisning till RH 1993:64, fram till att växelvis boende förelåg. Regeringsrätten däremot tog fasta på varaktighetsmomentet och uttalade att ett interimförordnande endast är en tillfällig lösning. Visserligen kan en interimistisk lösning komma att bestå under en längre tid och därmed bli av varaktig karaktär men så var inte fallet i det aktuella målet. Utan att ta ställning till huruvida barnet rent faktiskt kunde anses bo hos båda föräldrarna bifölls därmed moderns överklagande.

---

⁶¹ Se 8 § 1 st. USL samt prop. 1995/96:208 Underhållsstöd till barn med särlevande föräldrar, m.m., s. 61.

⁶² Se prop. 1995/96:208 s. 61-62.

⁶³ Se även prop. 1999/00:118 Underhållsstöd vid växelvis boende, s. 23.

⁶⁴ Se prop. 1999/00:118 s. 27.

⁶⁵ För definitionen av växelvis boende hänvisas således till 2.3.1 ovan. Se dock Försäkringskassans Vägledning 2001:9 Underhållsstöd - version 2 s. 32-33 där man uttryckligen angett 12-13 dagar/mån som en gräns. Vid beräkningen av hela dagar är det den faktiska vistelsetiden som skall beaktas, se RAR 2001:1.

2.4.5 Förlängt underhållsstöd

Rätten till underhållsstöd upphör normalt sett den månad barnet fyller 18 år.⁶⁶ I de fall barnet bedriver studier som berättigar till förlängt barnbidrag enligt lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag eller studiehjälp enligt 2 kap. SstödL utgår stödet, under förutsättning att barnet ansöker om detta hos FK, fram till och med juni månad det år barnet fyller 20 år.⁶⁷ Dessutom krävs det att barnet bor och är folkbokförd hos en av sina föräldrar eller någon annan som var vårdnadshavare för barnet då barnet fyllde 18 år.⁶⁸ Att gränsen för hur länge man kan få underhållsstöd på detta sätt kommit att skilja sig från den 21-årsgräns som gäller vid underhållsbidrag beror på att rätten till förlängt underhållsstöd direkt knutits till studiebidraget.⁶⁹ Enligt 2 kap. 3 § 2 st. SstödL upphör rätten till studiebidrag efter det första kalenderhalvåret det år barnet fyller 20 år. Rätten till förlängt underhållsbidrag är visserligen även den starkt sammankopplad med studiebidraget men i det sammanhanget är det avgörande inte huruvida studiebidrag faktiskt utgår utan istället huruvida utbildningen i sig berättigar till studiebidrag.⁷⁰ Denna direkta koppling mellan utbetalning av studiebidrag och rätten till förlängt underhållsstöd innebär givetvis avsevärda fördelar ur tillämpningssynpunkt och lämpar sig väl för den masshantering av ärenden som FK utför.⁷¹

Centrala Studiestödsnämnden (CSN) är den myndighet som beslutar huruvida studiebidrag skall utbetalas.⁷² För att få studiebidraget krävs att man studerar på heltid.⁷³ Den studerande skall delta kontinuerligt i all undervisning⁷⁴ och upprepad ogiltig frånvaro kan medföra att studiebidraget dras in för viss tid.⁷⁵ Skolan är skyldig att till CSN lämna uppgifter om en elev som varit frånvarande mer än 14 kalenderdagar i följd av annan anledning än sjukdom, tillfällig vård av barn eller ledighet för vård av närstående.⁷⁶ Sådan frånvaro leder till att CSN gör en ny beräkning av den tid som berättigar till studiehjälp och därmed att studiebidrag inte utgår för

---

⁶⁶ Se 6 § 2 st. USL.

⁶⁷ Se 7 § 1 st. USL.

⁶⁸ Se 3 § USL.

⁶⁹ Se SOU 1983:51 Ensamföräldrarna och deras barn, s. 199 samt Bejstam/Wickström, s. 56.

⁷⁰ Som framgår av 2.2.2 ovan är kopplingen t.o.m. lösare än så eftersom en utbildningsinordnande under 2 kap. SstödL i praxis funnits vara varken nödvändigt eller tillräckligt.

⁷¹ För en vidare diskussion kring detta se analysdelen av denna uppsats.

⁷² Se 1 kap. 2 § SstödL.

⁷³ Se 2 kap. 5 § SstödL.

⁷⁴ Se 2:2 Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 2001:6) om studiehjälp.

⁷⁵

<http://www.csn.se/GemensamInformation/Studiehjalp/HeltidsEllerDeltidsstudier/HeltidsEllerDeltidsstudier.asp?MenyIdnr=593> 11/1-07.

⁷⁶ Se 6:9 SstödF, 9 kap 4 § p 3 CSNFS 2001:6.

berörda 14-dagarsperiod.⁷⁷ På begäran av CSN är skolan även skyldig att lämna uppgifter om den studerandes studieaktivitet och studieresultat.⁷⁸

2.4.6 Umgängesavdrag

På motsvarande sätt som vad som enligt FB 7:4 gäller för underhållsbidrag så medför ett mer omfattande umgänge att såväl underhållsstödet som återbetalningsbeloppet skall justeras för att skapa rättvisa mellan föräldrarna. Om det i ett av socialnämnden godkänt avtal eller i en lagakraftvunnen dom bestämts att barnet skall tillbringa minst 30 hela dygn per kalenderår hos den återbetalningsskyldige så skall denne, om denne begär det, tillgodoräknas ett avdrag på återbetalningsskyldigheten motsvarande 1/40 per dygn, 28a § USL. Därutöver finns det en rätt till avdrag med 1/40 per dygn för en enskild månad om barnet vistas mer än fem dygn i sträck eller sex dygn totalt hos den återbetalningsskyldige, 23 § andra stycket USL. Denna rätt till avdrag förutsätter dock att återbetalningsskyldigheten inte är nedsatt redan enligt 28a § USL. Underhållsstödet justeras reciprokt i förhållande till avdraget, 10a § USL. Den som yrkar avdrag har att styrka barnets vistelse.⁷⁹ Detta görs enklast genom att boföräldern eller den studerande styrker uppgifterna direkt på ansökningshandlingen. Saknas sådant intygande bör FK försöka inhämta detta skriftligt alternativt muntligt. Saknas möjlighet till detta kan eventuellt annan person med kännedom om förhållandena lämna intyget, t.ex. en granne.⁸⁰ Avdragsyrkande måste framställas till FK inom tre månader från utgången av den kalendermånad som avdraget avser, 23 § 2 st. USL.

---

⁷⁷ Se Allmänna råd till 3 kap i CSNFS 2001:6.

⁷⁸ Se 6:10 2 st. pp 4-5 SstödF.

⁷⁹ Se 9 § 1 st. RFFS 1996:18.

⁸⁰ Se Försäkringskassans vägledning 2001:2 Återbetalning av underhållsstöd (version 2) 4.3.1.

3 Utsökningsrätt

3.1 Allmänt

Utsökningsrätt är namnet på den del av rättssystemet som behandlar förutsättningar och former för tvångsmässig verkställighet av förpliktelser.⁸¹ Utan en möjlighet att på legal väg, medelst en verkställande myndighet, kunna utöva tvång mot en, i visst rättsförhållande, förpliktad person skulle ett stort antal rättigheter sakna praktisk betydelse. Den rätt till betalning som tillkommer säljaren av visst gods på kredit skulle t.ex. ha ett högst begränsat värde, ett värde helt beroende av varje individuell köparens betalningsmoral. Detta förhållande skulle i förlängningen ge omedelbara effekter på makronivå. Kreditväsendet skulle falla samman, med förödande konsekvenser för samhällsekonomin.

Man kan för övrigt ställa sig frågan huruvida det överhuvudtaget är meningsfullt att tala om en rättighet om denna inte samtidigt är möjlig att exekvera. Flera rättsvetare har därför också knutit definitionen av begreppet rättighet till just möjligheten till tvångsmässigt genomförande av densamma. Föreliggande kapitel är ämnat att ge en översiktlig bild av för denna uppsats relevanta delar av utsökningsrätten.

3.2 Exekutionsväsendet

3.2.1 Allmänt

Med exekutionsväsendet avses den verkställande verksamhet som bedrivs av Skatteverket (SKV) och Kronofogdemyndigheten (Krfm).⁸² SKV är chefsmyndighet inom exekutionsväsendet och dess roll är bl.a. att genom allmänna råd och uttalanden verka för lagenlig och enhetlig rättstillämpning, lämna direktiv om organisation och arbetsformer samt verka för att betalningsförpliktelser och andra förpliktelser fullgörs i rätt tid. SKV har sålunda det övergripande ansvaret och meddelar varje år riktlinjer för Krfm:s verksamhet. För den operativa verksamheten har dock chefen för Krfm det direkta ansvaret och SKV kan t.ex. inte gå in och styra handläggningen av ett enskilt mål.⁸³

---

⁸¹ Begreppet *exekution* används ibland som term för tvångsmässigt genomförande av förpliktelser, då oftast med tanke på betalningsskyldighet, och omfattar såväl konkurs, *generalexekution*, som de fall då endast någon eller några borgenärer är berättigade till betalning, *specialexekution*. Numera används vanligen ordet *utsökning* istället för *specialexekution*, se Gregow, s. 13.

⁸² Se Utsökning & Indrivning, s. 17.

⁸³ Se Utsökning & Indrivning, s. 17-18.

3.2.2 Kronofogdemydigheten

Krfm har flera olika uppgifter. Vilka dessa är och hur de ska utföras finns noggrant reglerat i olika författningar. Som exempel kan nämnas den summariska processen⁸⁴, skuldsaneringsärenden samt tillsyn i konkurs. I denna uppsats skall dock endast behandlas den del av Krfm:s verksamhet som regleras i UB⁸⁵ och IL⁸⁶.

Den som vill ha betalning verkställd genom Krfm:s försorg har att ansöka om detta hos Krfm i det län där gäldenären har sitt hemvist, alternativt i det län där den egendom i vilken man vill ha utmätning finns.⁸⁷

I och med ansökan uppstår ett tvåpartsförhållande, sökanden/borgenären mot svaranden/gäldenären.⁸⁸ Beroende på det bakomliggande rättsförhållandets natur kommer ärendet att handläggas som ett allmänt respektive enskilt mål. Då ärendet avser underhållsbidrag handläggs detta enligt reglerna för enskilda mål. Är sökanden istället Försäkringskassan i mål avseende återbetalningsskyldighet handläggs ärendet enligt reglerna för allmänna mål.⁸⁹ Den mest väsentliga skillnaden mellan Krfm:s handläggning av de respektive måltyperna är att Krfm i allmänna mål samtidigt som den är verkställande myndighet även skall företräda sökanden och tillvarata dennes intressen.⁹⁰

3.3 Exekutionstitel

3.3.1 Allmänt

En förutsättning för att kunna få verkställighet är att det finns en exekutionstitel som slår fast den förpliktelse, positiva eller negativa, man vill ha verkställighet av.⁹¹ Med exekutionstitel förstås i allmänhet en skriftlig handling som enligt lag kan läggas till grund för verkställighet.⁹² Termen kan emellertid också beteckna det bakomliggande avgörande (eller motsvarande) som ligger till grund för den skriftliga handlingen. I UB betecknar termen i första hand det bakomliggande beslutet, men på några håll istället den skriftliga handling vari beslutet kommit till uttryck.⁹³ Det kan noteras redan här att en sådan förbindelse om underhållsbidrag som omfattas av UB 3:19 är en exekutionstitel av det senare slaget, jfr UB 3:1 1

---

⁸⁴ Se lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning och förordningen (1991:1339) om betalningsföreläggande och handräckning.

⁸⁵ Utsökningsbalk (1981:774)

⁸⁶ Lag (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

⁸⁷ Se UB 4:8.

⁸⁸ Se UB 1:7.

⁸⁹ Se UB 1:6.

⁹⁰ Se UB 2:30 2 st.

⁹¹ Se UB 3:1 samt Gregow, s. 62.

⁹² Prop. 1980/81:8 Förslag till utsökningsbalk, s. 283.

⁹³ Prop. 1980/81:8 s. 283-284.

st. p 5. Till skillnad från den gamla UL⁹⁴ kom UB att innehålla en fullständig uppräknning av exekutionstitlar. Bland dessa kan nämnas domstols dom, utslag eller beslut, förbindelse angående underhållsbidrag, Försäkringskassans beslut om återbetalningsskyldighet⁹⁵ och Krfm:s utslag eller beslut i mål om handräckning eller betalningsföreläggande. De flesta exekutionstitlar är just av denna sistnämnda typ.⁹⁶

3.3.2 Krav på förpliktelse

En förutsättning för att en dom, ett beslut eller annan handling som omfattas av UB 3 kap skall utgöra exekutionstitel är att den innehåller en förpliktelse, positiv eller negativ, att fullgöra/underlåta viss prestation.⁹⁷ Den vanligaste förpliktelsen är betalningsskyldighet.⁹⁸ Ett undantag från kravet på förpliktelse följer av UB 1:1 2 st., som slår fast att verkställighet av beslut om kvarstad eller annan liknande säkerhetsåtgärd kan ske oaktat avsaknaden av fullgörelsemoment.

Effekten av kravet på förpliktelse blir således att en renodlad fastställsetalan (jfr RB⁹⁹ 13:2) inte direkt kommer att kunna läggas till grund för verkställighet. En annan sak är att en framgångsrikt förd fastställsetalan avsevärt underlättar i en eventuell påföljande fullgörelseprocess, men icke desto mindre utgör ju detta en extra omgång för borgenären. Den borgenär som vill ha tillgång till omedelbar möjlighet till verkställighet bör alltså vara noga med att utforma sin talan så att det därpå utformade beslutet innehåller ett fullgörelsemoment.¹⁰⁰

3.3.3 Laga kraft

En fråga som skall skiljas från den om huruvida något utgör exekutionstitel eller ej är huruvida verkställighetsåtgärder får vidtagas med stöd av sådan. Här för spelar begreppet laga kraft en avgörande roll. En dom eller ett beslut vinner laga kraft när tiden för överklagande med ordinära rättsmedel har löpt ut utan att överklagande har skett.¹⁰¹ En exekutionstitel som utgörs av dom eller beslut får läggas till grund för verkställighet när domen resp.

---

⁹⁴ Utsökningslag (1877:31)

⁹⁵ Se UB 3:1 1 st. p 8 samt 41 § USL.

⁹⁶ Se Utsökning & Indrivning, s. 36.

⁹⁷ Se UB 1:1 samt Gregow, s. 62.

⁹⁸ Se Gregow, s. 62.

⁹⁹ Rättegångsbalk (1942:740)

¹⁰⁰ I vissa fall kan ett sådant intolkas i avfattningar som strikt språkligt sett ej innefattar ngt krav på fullgörelse. Ett exempel härpå är de fall då domstolen i sitt domslut ålägger svaranden att ersätta kändens rättegångskostnader med visst belopp. I detta anses också ligga ett åläggande att betala beloppet. Det är således en doms reella innebörd som skall läggas till grund för en bedömning av huruvida den innefattar en positiv eller negativ förpliktelse, se Gregow, s. 62.

¹⁰¹ Se RB 17:11 samt Gregow, s. 66.

beslutet har vunnit laga kraft, UB 3:1 2 st. och UB 3:3. Vissa typer av domar och beslut kan dock alltid verkställas genast (UB 3:4-5) och för övriga domar och beslut gäller enligt UB 3:6 även en generell möjlighet till omedelbar verkställighet som en gäldenär dock kan fredda sig mot genom nedsättande eller säkerställande av det aktuella beloppet hos Krfm. Skulle sådant säkerställande ske först efter det att verkställighetsåtgärden vidtagits skall åtgärden, om det kan ske, återgå, UB 3:6 2 st. Det förekommer även att domstolen i domen föreskriver att den får verkställas innan den vinner laga kraft, vilket givetvis medför att domen kan verkställas av Krfm såsom lagakraftäggande dom, UB 3:9. Detsamma gäller enligt denna paragraf för dom¹⁰² som enligt annan lag får verkställas innan den vunnit laga kraft. Ett exempel på detta är FB 7:15 3 st. Domstolen kan i ett familjerättsligt mål där frågan om underhåll skall prövas fatta ett interimistiskt beslut i underhållsfrågan, FB 7:15 1 st. Ett sådant beslut får enligt tredje stycket verkställas på samma sätt som en lagakraftvunnen dom.

För Krfm:s utslag eller beslut i mål om betalningsföreläggande eller handräckning gäller enligt UB 3:11 att dessa får verkställas genast. Om gäldenären i dessa fall överklagar eller söker återvinning gäller dock reglerna i UB 3:6 om säkerställande som skydd mot omedelbar verkställighet. Enligt UB 3:19 skall en skriftlig, av två personer bevittnad, förbindelse om underhållsbidrag enligt föräldrabalken eller äktenskapsbalken verkställas såsom lagakraftäggande dom. Noteras bör alltså att en förbindelse om underhållsbidrag enligt UB 3:1 5 p visserligen är en exekutionstitel men att denna, då en sådan per definition inte kan vinna laga kraft, ur verkställighetssynpunkt helt saknar värde om inte formkraven i UB 3:19 är uppfyllda.

3.3.4 Förbindelse avseende underhållsbidrag

Som redan kort berörts ovan utgör en förbindelse angående underhållsbidrag exekutionstitel. För att den skall kunna verkställas krävs det som sagt dessutom enligt UB 3:19 att det är fråga om en skriftlig, av två personer bevittnad förbindelse. I fråga om underhållsbidrag som skall utges till gäldenärens make för makens egen del eller för makarnas barn gäller enligt UB 3:19 2 st. som ytterligare krav för verkställighet att makarna inte under den tid som bidraget avser varaktigt bodde tillsammans och vid tidpunkten för ansökan om verkställighet alltjämt ej gör det. Vad gäller underhåll enligt FB följer av FB 7:2 att den som varaktigt bor tillsammans med barnet ej är skyldig att betala underhållsbidrag. Då en bidragsskyldig förälder flyttar stadigvarande ihop med barnet förlorar exekutionstiteln automatiskt sin verkan för tiden därefter. Den återfår sin status om det varaktiga boendet åter upphör.¹⁰³

---

¹⁰² Med domar avses även domstols utslag eller beslut, se UB 3:1 2 st.

¹⁰³ Se Utsökning & Indrivning, s. 45-46.

UB 3:19 2 st. kan i denna del vid första anblick synas vara endast en erinran av det sagda. Bestämmelsen har dock ett något vidare tillämpningsområde. Den hindrar verkställighet såväl i de fall då två gifta föräldrar bor ihop varaktigt vid tidpunkten för verkställighetsansökan oavsett hur det förhåller sig därmed under den tidsperiod beloppen avser, som i de fall då de inte bor varaktigt ihop vid ansökningstillfället (och exekutionstiteln därmed är ”levande” vid ansökan) men väl gjorde det under den tidsperiod som beloppen avser. Syftet med UB 3:19 2 st. är att förekomma skapandet av skenfordringar mellan makar som kan ge rätt till exekutiva åtgärder som hindrar utmätning för utomståendes fordringar.¹⁰⁴

I samband med blodundersökning för fastställande av faderskap kan den undersökta mannen åta sig att betala underhållsbidrag i avvaktan på resultatet. Ett sådant s.k. blodprovsavtal skall, om det är skriftligt och bevitnat av två personer, verkställas på samma sätt som ett underhållsavtal som omfattas av UB 3:19.¹⁰⁵

---

¹⁰⁴ Se prop. 1978/79:12 s. 195 samt SOU 1973:22 Utsökningsbalk, s. 211.

¹⁰⁵ Se FB 7:16.

4 Invändning mot verkställighet

4.1 Allmänt

Krfm:s handläggning av ett verkställighetsärende är ur materiellt hänseende starkt begränsad såtillvida att svaranden för att hindra verkställighet inte kan göra invändningar som hänför sig till tiden före exekutionstitelns tillkomst.¹⁰⁶ Det är naturligt att det förhåller sig på det sättet, Krfm:s uppgift är ju just att verkställa en redan fastslagen förpliktelse. Gäldenären kan således t.ex. inte mot verkställighet av en dom där han ålagts att utge 20 000 kr p.g.a. fel i försåld vara invända att köparen kände till felet när priset fastställdes, eller att det i dom fastslagna underhållsbidraget på 1 500 kr bygger på en felaktig rättstillämpning.¹⁰⁷ Hur det förhåller sig därmed har ju domstolen redan tagit ställning till och är han missnöjd med bedömningen har han istället hos allmän domstol haft att överklaga den till grund för verkställighet liggande domen. Även sådana invändningar som inte faktiskt fördes fram i processen anses prekluderade av domens rättskraft.¹⁰⁸

I förarbetena påtalar föredraganden att det är osäkert huruvida dessa förhållandevis klara regler för preklusion kan tillämpas på exekutionstitlar som meddelats av annan instans än allmän domstol.¹⁰⁹ Vad gäller förbindelse angående underhållsbidrag jämte UB 3:1 1 st. 5p torde man utifrån principen *pacta sunt servanda* kunna föra ett med de för domar gällande preklusionsbestämmelserna analogt resonemang. Invändningar med vilka svaranden t.ex. vill göra gällande att det avtalade underhållsbidraget visat sig vara för betungande eller att denne felaktigt bedömt storleken på sin underhållsskyldighet enligt FB 7 kap. kan således givetvis inte godtas. Däremot måste man kunna göra invändningar som grundar sig på 36 § AvtL¹¹⁰, 1924-års lag¹¹¹ eller FB 7:10 och 9 kap.¹¹² De faktiska möjligheterna att styrka sådana invändningar, frånsatt FB 9 kap., inom ramen för verkställighetsförfarandet torde emellertid vara högst begränsade.

Hos Krfm aktualiseras således normalt sett endast formella invändningar, t.ex. att laga exekutionstitel inte föreligger eller att sökanden saknar processbehörighet, samt materiella invändningar som hänför sig till tiden efter exekutionstitelns meddelande. De formella invändningarna kommer i

---

¹⁰⁶ Se prop. 1980/81:8 s. 323, 330-331 samt Gregow, s. 86.

¹⁰⁷ ”I fråga om domar och beslut torde det avgörande vara huruvida den aktuella omständigheten har inträffat på en sådan tid att den inte kunnat beaktas vid den prövning som föregick domen eller beslutet.”, Gregow, s. 86.

¹⁰⁸ Se prop. 1980/81:8 s. 331.

¹⁰⁹ Se prop. 1980/81:8 s. 331. För ett resonemang kring gränserna för prövningen av t.ex. förvaltningsmyndighets beslut hänvisas till Gregow (1992), s. 6-7 samt NJA 1984 s. 102.

¹¹⁰ Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

¹¹¹ Lag (1924:323) om verkan av avtal, som slutits under påverkan av psykisk störning.

¹¹² Se angående tillämpligheten av 36 § samt 1924-års lag på underhållsavtal, Walin, s. 252.

denna uppsats att lämnas därhän. Nämnas kan dock att formella brister skall beaktas ex officio av Krfm.¹¹³

4.2 Effekter av Kronofogdemyndighetens beslut avseende invändning samt besvär mot sådant beslut

4.2.1 Invändning bifalls

Skulle Krfm bifalla svarandens invändning om hinder mot verkställighet så upphör omedelbart samtliga verkställighetsåtgärder.¹¹⁴ Redan vidtagna verkställighetsåtgärder skall återgå.¹¹⁵ Målet skall omgående återredovisas till sökanden men det kan vara lämpligt att avvakta tills besvärstiden gått ut.¹¹⁶ Besvärstiden är tre veckor.¹¹⁷ Krfm:s beslut överklagas skriftligen hos TR men överklagandet skall inges till Krfm.¹¹⁸ TR kan enligt UB 18:12 2 st. meddela interimistiskt beslut om att verkställighetsåtgärder får återupptas under deras handläggning av ärendet. Detta torde dock främst bli aktuellt i situationer där Krfm har avslagit ansökan om förtida verkställighet enl. UB 3:8 på grund av att t.ex. ställd säkerhet ansetts bristfällig.¹¹⁹ TR:s beslut får överklagas till HovR men tas upp till prövning endast om HovR meddelar prövningstillstånd.¹²⁰ Samma vare vid överklagande till HD.¹²¹ Besvärstiden är även i dessa fall tre veckor.¹²²

Handläggningen av ärendet hos TR är liksom hos Krfm skriftligt men skiljer sig mot handläggningen hos Krfm i det att vittnesförhör kan hållas.¹²³

4.2.2 Invändning bifalls ej

Då Krfm ej bifaller svarandens invändning skall verkställigheten, om inte något annat förordnas av domstol, fortgå även om beslutet överklagas, UB 2:19 2 st. Vanligen meddelar besvärinstansen dock ett beslut om inhibition vilket medför att vidare verkställighetsåtgärder får ej vidtas. Ärendet kommer att ligga kvar hos Krfm för bevakning i avvaktan på domstolens slutliga beslut.¹²⁴ För TR:s del framgår rätten att meddela inhibitionsbeslut

---

¹¹³ Se Walin/Gregow/Löfmarck, s. 96.

¹¹⁴ Se UB 2:19 1 st.

¹¹⁵ Se UB 3:21 3 st.

¹¹⁶ Se RSV:s inlaga (s. 166-169) i NJA 2002 s 166.

¹¹⁷ Se UB 18:7 sista st.

¹¹⁸ Se UB 18:1 1 st. och 18:9.

¹¹⁹ Se Walin/Gregow/Löfmarck, s. 675.

¹²⁰ Se UB 18:16a samt 39 § lagen (1996:242) om domstolsärenden vid överklagande i utskökningsmål (LDU).

¹²¹ Se 40 § LDU samt RB 54 kap.

¹²² Se 38 § LDU.

¹²³ Se 24 § LDU, jfr UB 2 kap.

¹²⁴ Se RSV:s inlaga (s. 166-169) i NJA 2002 s 166.

av UB 18:12.¹²⁵ De har dessutom möjlighet att, om det finns synnerliga skäl, besluta att redan vidtagna verkställighetsåtgärder skall återgå. I mål om utmätning av lön för underhållsbidrag får inhibitionsbeslutet utformas så att det begränsas till att avse utbetalning av influtna belopp.¹²⁶ Denna bestämmelse tillkom genom en lagändring som trädde i kraft 1996¹²⁷ och syftet var att låta verkställigheten pågå men samtidigt gardera gäldenärens rättigheter. Bestämmelsen ansågs kunna få särskild betydelse vid betalning till personer i utlandet.¹²⁸

4.3 Betalningsinvändning

4.3.1 Betalningsinvändning i allmänhet

Svaranden kan mot verkställighet invända att han helt eller delvis fullgjort den i exekutionstiteln fastlagda förpliktelsen. Svaranden har bevisbördan härför och måste kunna styrka att invändningen är riktig.¹²⁹ I princip krävs skriftliga bevis, t.ex. i form av kvitto på betalning.¹³⁰ Skulle det vara ostridigt eller ha styrkts att betalning erlagts men sökanden gör gällande att betalningen avsett annan skuld än den som ansökan om verkställighet avser, har emellertid sökanden bevisbördan för detta påstående.¹³¹ Det finns enligt UB 2:10 en möjlighet för Krfm att hålla förhör med parterna, dock inte vittnesförhör. Det är inte tanken att det skall ges utrymme för någon mer omfattande bevisföring med motbevisning och dylikt. Den som saknar kvitto på erlagd betalning torde alltså således ha svårare att styrka betalning i ett verkställighetsärende än i en reguljär domstolsprocess. På motsvarande sätt har sökanden en högst begränsad möjlighet att, inom ramen för verkställighetsförfarandet, mot svarandens kvitto på betalning invända att det är förfalskat. Denna formalisering av bevisprövningen är visserligen ett litet avsteg från den fria bevisprövningens princip men kan motiveras med behovet av ett effektivt verkställighetsinstitut samt det faktum att Krfm:s beslut i frågan inte hindrar att saken prövas i allmän domstol.¹³² Finner Krfm att betalningsinvändningen är styrkt får verkställighet ej äga rum. Skulle verkställighetsåtgärd redan ha vidtagits skall denna, om det kan ske, återgå.¹³³

¹²⁵ Jfr 26 § 2 st. LDU samt UB 18:1 2 st.

¹²⁶ Se UB 18:12 1 st.

¹²⁷ Lag (1995:298) om ändring i utskökningsbalken.

¹²⁸ Se prop. 1994/95:49 Reformerad löneexekution och målhantering hos kronofogdemyndigheten, s. 90. Det kan ofta vara svårare att få betalning till utlandet att återgå om det sedermera skulle visa sig att verkställighet inte borde ha ägt rum.

¹²⁹ Se UB 3:21 1 st. Beviskravet *visa* är enligt gängse uppfattning synonymt med *styrka*, se t.ex. Ekelöf/Boman, s. 140.

¹³⁰ Se Utsökning & Indrivning, s. 58.

¹³¹ Se RH 2004:80.

¹³² Se UB 3:21 sista st.

¹³³ Se UB 3:21 3 st.

4.3.2 Betalningsinvändning i mål om underhållsbidrag

En normal betalningsinvändning om att det eller de bidragsbelopp som utmätningen gäller redan erlagts vållar normalt sett inga problem ur bevishänseende. Bidragsskyldig som betalar underhållsbidraget via bank kommer att kunna uppvisa insättningskvitto vid betalning över disk alternativt transaktionskvitto vid överföring på internet. Krfm skall höra sökanden innan beslut fattas men mot skriftlig bevisning av det slag som här nämnts befinner sig denne givetvis i ett mycket svårt bevisläge. Den svarande som däremot betalar underhållsbidraget kontant bör av samma skäl vara noggrann med att begära kvitto.

I RH 2005:44 sökte, för sonens(A) räkning, modern(C) verkställighet mot fadern(B) av i dom fastslaget underhållsbidrag. B invände hos Krfm att han redan erlagt betalning genom upprepade insättningar på C:s konto. Som bevis för detta ingavs insättningskvitton och kontoutdrag. C gjorde motinvändningsvis gällande att de insatta beloppen istället var att anse som gåvor till A. Krfm och, efter överklagande, TR lämnade invändningen utan avseende då de ansåg att B inte kunnat styrka att de insatta beloppen avsåg underhållsbidrag. HovR fann att det faktum att inbetalningarna varit olika stora och inte skett månadsvis visserligen talade mot att de avsett underhållsbidrag. De hade emellertid skett med viss regelbundenhet och motsvarade sammanlagt i huvudsak det av A sökta beloppet, 17 000 kr. Insättningarna hade vidare gjorts till C:s konto samtidigt som det var ostridigt i målet att B under den aktuella tidsperioden gett gåvor direkt till A för ytterligare ca 18 000 kr. Sammantaget ansågs insättningarna av HovR utgöra betalning av underhållsbidrag. Fallet är ett exempel på att det även i verkställighetsmålet tydligen kan bli aktuellt med en mer ingående rättslig prövning av invändningar jämte UB 3:21. Det skall erinras att de allmänna domstolarna i överklagade utsökningsmål inte har större befogenheter än Krfm och att det därför kan argumenteras för att HovR i RH 2005:44 gick utanför ramarna för den förenklade prövning som hör hemma i ett utsökningsmål.¹³⁴

En typ av invändning som systematiskt sett också skall inrangeras här är den där svaranden hävdar att han inte är skyldig att betala helar eller delar av det sökta beloppet eftersom han är återbetalningsskyldig enligt USL. Enligt FB 7:2a anses den bidragsskyldige nämligen ha fullgjort sin underhållsskyldighet intill det belopp som lämnas i underhållsstöd till barnet. Några bevissvårigheter aktualiseras knappast i detta fall där ju invändningens grund är ett myndighetsbeslut. Krfm kan inte ex officio tillämpa FB 7:2a men har i förarbetena ansetts böra informera svaranden om att möjligheten finns.¹³⁵

¹³⁴ Fallet behandlas mer ingående i analysdelen av denna uppsats.

¹³⁵ Se prop. 1995/96:208 s. 67.

En annan typ av invändning som även den är specifik för underhållsärenden är den där svaranden hävdar rätt till umgängesavdrag jämte FB 7:4. Denne får i detta fall vända sig till Krfm med sitt avdragsyrkande som där behandlas som en invändning om att betalning fullgjorts till viss del.¹³⁶ För att styrka det påstådda umgänget upprätthålls samma principiella krav på skriftlig bevisning som vid övriga betalningsinvändningar. I förarbetena till FB uttalades att det enklaste är om svaranden kan ge in ett skriftligt intyg från boföräldern.¹³⁷ Skulle umgängets omfattning vara stridigt mellan föräldrarna kompliceras saken. Normalt sett kan det inte förväntas, ej heller kan det anses önskvärt, att den bidragsskyldige föräldern vid överlämnandet av barnet skall begära skriftligt intyg från boföräldern då umgänget varit mer omfattande än normalt. Ett tungt vägande skäl mot sådana ”umgängeskvitton” är att det i barnets ögon lätt skulle kunna uppfattas så att föräldern utövar umgänget främst på grund av ekonomiska motiv. Umgängets omfattning får då istället ledas i bevis genom partsförhör¹³⁸ och skriftliga intyg av t.ex. grannar, släktingar eller en eventuell ny partner till den bidragsskyldige.¹³⁹

4.3.3 Betalningsinvändning i mål om återbetalningsskyldighet

Krfm företräder sökanden, Försäkringskassan, i mål om utsökning av obetalda återbetalningsbelopp. I de fall svaranden kommer med invändning mot verkställighet jämte UB 3:21 skall dock sökanden själv sin talan.¹⁴⁰ Det torde endast i undantagsfall bli några problem att fastställa huruvida betalning har erlagts till myndighetens konto. För att umgängesavdrag skall medges krävs att ett yrkande därom framställs till FK. Som beskrevs ovan 2.4.6 är det den återbetalningsskyldige som skall styrka att avdragsrätt föreligger samt hur omfattande den är. Den som fått avslag på ett sådant avdragsyrkande torde således få problem att styrka avdragsrätten i verkställighetsmålet då ju beviskravet är detsamma liksom i stora drag prövningsförfarandet.

---

¹³⁶ Se Bejstam/Wickström, s. 216-217. Se dock nedan 4.4.2.

¹³⁷ Se prop. 1978/79:12 s. 163.

¹³⁸ Det torde endast i undantagsfall bli aktuellt att höra barnet. För en ingående behandling av barns deltagande i processen se Dahlstrand.

¹³⁹ Se prop. 1978/79:12 s. 163.

¹⁴⁰ Se UB 2:30 2 st.

4.4 Kvittningsinvändning

4.4.1 Kvittningsinvändning i allmänhet

Svaranden har möjlighet att i verkställighetsmålet framställa en kvittningsinvändning. För att en sådan skall ha framgång krävs utöver att de allmänna förutsättningarna för kvittning¹⁴¹ är uppfyllda dessutom att motfordran är manifesterad i en exekutionstitel som får verkställas, ett skuldebrev eller annat skriftligt fordringsbevis.¹⁴²

Enligt den s.k. civilrättsliga kvittningsläran inträder rättsverkningarna av en kvittning vid kvittningsförklaringen, om förutsättningarna för kvittning då föreligger.¹⁴³ UB 3:21 1 st. tar alltså sikte på förutsättningarna för att en kvittning skall kunna godtas som hinder för verkställighet snarare än en materiell prövning av densamma. Skulle kvittningsinvändningen godkännas anses alltså kvittning ha skett inte vid tidpunkten för Krfm:s beslutet utan vid tidpunkten för kvittningsförklaringen, något som kan få betydelse vid t.ex. ränteberäkningen. Formkraven på fordringen har uppställts för att underlätta Krfm:s arbete. Genom att förekomma obefogade kvittningsinvändningar, även om de vid ett närmare påseende skulle kunna lämnas utan avseende, undviker man onödiga utredningar.¹⁴⁴ Svaranden har, liksom är fallet vid betalningsinvändning, bevisbördan för att förutsättningarna för kvittning är uppfyllda och liksom vid invändning om betalning kan det svårligen bli fråga om att styrka dessa med annat än skriftliga bevis¹⁴⁵. Eftersom grundförutsättningarna för kvittning i UB 3:21 innefattar förekomsten av exekutionstitel, skuldebrev eller annat skriftligt fordringsbevis så måste svaranden ofta, lite beroende på hur utförligt fordringsbeviset är, anses ha uppfyllt vad som åligger honom i bevishänseende redan i och med uppvisandet av detta. Vid kvittningsinvändningar tvingas således Krfm ofta ta ställning till rättsfrågor hänförliga till de allmänna kvittningsförutsättningarna snarare än bevisfrågor.

---

¹⁴¹ Förenklat kan dessa sägas medföra ett krav på att det skall vara samma parter i de båda skuldförhållandena (subjektsidentitet), att motfordringen går ut på en prestation som är duglig till uppfyllelse av huvudfordringen samt att motfordringen är förfallen till betalning.

¹⁴² Se UB 3:21 1 st.

¹⁴³ Se prop. 1980/81:8 s. 331.

¹⁴⁴ Se prop. 1980/81:8 s. 331.

¹⁴⁵ Se prop. 1980/81:8 s. 326.

4.4.2 Kvittningsinvändning i mål om underhållsbidrag

Underhållsbidrag är behovsgrundade¹⁴⁶ och avser fordringsinnehavarens levnadssituation snarare än förmögenhetssituation.¹⁴⁷ Denna socialt viktiga funktion gör att huvudregeln enligt gängse uppfattning i förarbeten, doktrin och praxis är att fordran avseende underhållsbidrag är kvittningsskyddad.¹⁴⁸ Undantag från detta kan eventuellt vara motiverat i vissa situationer;

a) *Bristande underhållsbehov*

Ofta motsvaras inte hela underhållsbidraget av ett faktiskt behov för tryggnad av barnets försörjning. Ett bra exempel på det är standardtilläggen. Den ståndpunkten skulle då kunna intas att den ”överflödiga” delen av bidraget inte skulle vara kvittningsskyddad. Lindskog förordar dock även i dessa fall ett långtgående kvittningsskydd och anser t.o.m. att kvittning i de fall bidraget har fastställts i domstol mot den bidragsskyldiges bestridande inte alls bör kunna ske.¹⁴⁹ Detta är enligt min mening en alldeles orimlig ståndpunkt. Ponera att en bidragsskyldig fader till sin son i domstol dömts att utge 1000 kr/mån utöver ett normalt underhållsbidrag enligt principerna för standardtillägg. Fadern har tidigare betalat sonens böter i samband med vissa av dennes ungdomsförseelser. De kom i samband med detta överens om att sonen i framtiden skulle återbetala hela beloppet och skriftligt fordringsbevis undertecknades. Att inte tillåta fadern att i denna situation mot betalning av standardtilläggen kvittningsvis göra gällande skuldebrevet har inga skäl för sig.

Om underhållsbidrag under en längre tid förblivit obetalda finns det, när betalning för dessa krävs, inte hos mottagaren ett omedelbart underhållsbehov som svarar mot de äldre bidragen. Beror den uppkomna situationen på den bidragsskyldige kan kvittning ändock inte medges då ju detta lätt skulle kunna leda till missbruk. Om den ackumulerade skulden däremot beror på att barnet flyttats till okänd ort av sin boförälder och den bidragsskyldige därför är utan förskyllan så torde kvittningsrätt föreligga.¹⁵⁰

---

¹⁴⁶ Uttrycket *behov* måste i detta sammanhang tolkas i kontext med underhållsreglerna. I en situation där respektive förälder har en sju-siffrig årsinkomst kan det kanske låta konstigt att tala om ett barnets behov av underhållsbidrag. Icke desto mindre skall dock den underhållsbidragsskyldige föräldern stå för sin andel av barnets behov, samt eventuellt standardtillägg. Underhållsbidrag till barn får därför sägas i samtliga fall vara behovsgrundat om än ej alltid svarande mot ett verkligt behov. Se även längre ner i detta stycke.

¹⁴⁷ Se Lindskog, s. 259.

¹⁴⁸ Se t.ex. prop. 1980/81:8 s. 332, Lindskog, s. 259-260 med vidare hänvisningar. Se även SvJT 1969 rf s. 73.

¹⁴⁹ Se Lindskog, s. 263-264.

¹⁵⁰ Se Lindskog, s. 263.

b) *Konnexitet*¹⁵¹ eller annat fordrings samband

Vid förskotts betalning av underhållsbidrag råder visserligen ett så intimt samband mellan huvud- och motfordran att kvittning borde kunna ske. Enligt FB 7:7 sista stycket kan emellertid den som erlagt underhållsbidrag i förskott inte freda sig mot senare krav på betalning av det redan erlagda beloppet.¹⁵²

I de fall den bidragsskyldige haft kostnader i samband med umgänge med barnet tillerkänns denne enligt FB 7:4 schablonmässiga avdrag härför, något som i realiteten innebär en slags kvittning¹⁵³ men som i utmätningssärendet alltså behandlas som en betalningsinvändning¹⁵⁴.

I några fall där barnets talan om underhållsbidrag endast delvis bifallits kan barnet förpliktas ersätta delar av den bidragsskyldiges rättegångskostnader. Fordran avseende sådana är dock ej kvittningssgill eftersom barnets underhållsbehov inte minskat.¹⁵⁵ FB 7:19 medför för övrigt att det så gott som uteslutande är barnets boförälder som skall ersätta motparten dennes rättegångskostnader med anledning av en underhållsbidragsprocess. Det brister således redan i den allmänna kvittningsföutsättningen subjektidentitet.

Det torde alltså endast i enstaka undantagsfall (om ens någonsin) bli aktuellt att godta en kvittningsinvändning i mål om utmätning av underhållsbidrag. Även om något av undantagen vid första anblick skulle kunna anses vara uppfyllt så är osäkerheten kring gällande rätt så pass stor att prövningen knappast lämpar sig för ett verkställighetsärende.

4.4.3 Kvittningsinvändning i mål om återbetalningsskyldighet

Reglerna om kvittning gäller i princip också för allmänna mål. I förarbetena till UB uttalades emellertid att kvittning dock knappast aktualiseras i sådana mål eftersom det i regel brister i de allmänna förutsättningarna för kvittning.¹⁵⁶ Har man haft bristande subjektidentitet i åtanke torde det emellertid kunna ifrågasättas om föredragandens mening är förenlig med gällande rätt. I NJA 1986 s. 539 tillerkändes staten (arbetsmarknadsstyrelsen) rätt till kvittning i konkursbo för obetalda arbetsgivaravgifter (tillfallandes skattemyndigheterna) mot konkursboets fordran på sysselsättningsstöd. Avgörandet har av Gregow ansetts ”innebära ett principiellt godtagande i kvittningshänseende av ståndpunkten att staten

---

¹⁵¹ ”Med konnexitet brukar förstås att fordringarna stöder sig på samma eller väsentligen samma grund”, Lindskog, s. 82.

¹⁵² Vissa författare såsom Rodhe och Sigeman anser att denna bestämmelse innebär ett allmänt kvittningsförbud för underhållsbidrag, se Lindskog, s. 259 med hänv. i not 5.

¹⁵³ Se Lindskog, s. 262.

¹⁵⁴ Se ovan 4.3.2.

¹⁵⁵ Se Lindskog, s. 261-262 samt SvJT 1969 rf s. 73.

¹⁵⁶ Se prop. 1980/81:8 s. 332.

är ett och samma subjekt oavsett vilken förvaltningsgren olika fordringar och skulder hänför sig.”¹⁵⁷ Motsvarande bör gälla för de fall en enskild vill kvitta mot staten.¹⁵⁸ Att kvittning ändå sällan kan komma ifråga i ett allmänna mål har istället administrativa orsaker. Det skulle ur rent redovisningsteknisk och administrativ synpunkt vara synnerligen olämpligt om en enskild hade rätt att kvitta fordran hos en myndighet med fordran hos en annan.¹⁵⁹ Även om det är samma myndighet som är motpart i respektive skuldförhållande så kan det av samma skäl vara olämpligt att t.ex. kvitta barnbidrag mot återbetalningsskyldighet hos Försäkringskassan. Med tanke på att någon kreditrisk knappast föreligger och att utbetalning av förfallna belopp sker omgående är ett kvittningsförbud i dessa fall inte svårt att motivera.¹⁶⁰ Då en återbetalningsskyldig hos Krfm alltså framställer kvittningsinvändning i ett allmänt mål kontrollerar Krfm med sökanden huruvida de medger kvittning.¹⁶¹ Skulle kvittningsinvändningen ej vara ostridig skall den lämnas utan avseende.

4.5 Övriga invändningar

4.5.1 Allmänt

Bestämmelsen i UB 3:21 2 st. syftar på andra invändningar än betalnings- och kvittningsinvändningar som rör det materiella rättsförhållandet mellan parterna. Framställs sådan invändning och kan den inte lämnas utan avseende föreligger hinder mot verkställighet. Svaranden har precis som vid invändningar enligt UB 3:21 1 st. regelmässigt bevisbördan för de invändningar som framställs.¹⁶² Beviskravet är som utgångspunkt *styrkt* men vilka krav som faktiskt får ställas på bevisningen är beroende av såväl invändningens art som omständigheterna i övrigt.¹⁶³ Verkställighet bör ej heller fortskrida i fall där parternas mellanhavande blivit så komplicerat att ställningstagande därtill lämpligen inte bör ske inom ramen för verkställighetsförfarandet.¹⁶⁴ Om verkställighet vägras har sökanden, i avvaktan att saken blir prövad av domstol eller annan behörig myndighet,

---

¹⁵⁷ Se Gregow (1992), s. 8. Lindskog anser dock att HD inte tagit ställning till frågan eftersom någon invändning hänförlig till bristande subjektidentitet aldrig framfördes av svaranden, se Lindskog, s. 453. Dennes åsikt måste dock starkt ifrågasättas med tanke på lokutionen ”Med hänsyn härtill utgör det inte hinder för kvittning att fordringarna är hänförliga till skilda förvaltningsmyndigheters områden.” på s. 543 i HD:s domskäl.

¹⁵⁸ Se Lindskog s. 502 med vidare hänvisningar i not 147.

¹⁵⁹ Se Lindskog s. 388-389.

¹⁶⁰ Se Lindskog s. 388.

¹⁶¹ Vid invändningar mot verkställighet skall dessa kommuniceras med den sökande myndigheten vilket är ett undantag från den normala ordningen att Krfm företräder sökanden i allmänna mål, se Utsökning & Indrivning, s. 59 samt UB 2:30 2 st.

¹⁶² Omvänd bevisbörda föreligger vid preskriptionsinvändning och invändning som gör gällande att sökanden inte uppfyllt relevant motprestation, se 4.5.2.1 och 4.5.4 nedan.

¹⁶³ Se prop. 1980/81:8 s. 328 och 333.

¹⁶⁴ Se prop. 1980/81:8 s. 328.

möjlighet att söka kvarstad eller annan handräckning.¹⁶⁵ Nedan skall behandlas de vanligaste typerna av invändningar som omfattas av UB 3:21 2 st. samt några invändningar som är specifika för mål om underhållsbidrag mellan föräldrar och barn.

4.5.2 Preskriptionsinvändning

4.5.2.1 Preskriptionsinvändning i allmänhet

Tiden för allmän fordringspreskription är tio år.¹⁶⁶ Gör svaranden preskriptionsinvändning så är det sökanden som skall styrka att preskriptionsavbrott skett alternativt att preskriptionstiden inte löpt ut eftersom fordringen uppkommit vid en senare tidpunkt än den som anges av svaranden.¹⁶⁷ Sökanden skall således ges möjlighet att leda sådan motinvändning i bevis innan Krfm tar ställning i frågan.¹⁶⁸

Angående frågan huruvida Krfm ex officio skall beakta preskriptionstider synes rådande uppfattning vad gäller enskilda mål vara att så inte är fallet. Krfm skall däremot verka för att preskriptionsfrågan utreds i de fall de anser det påkallat.¹⁶⁹ Krfm bör således då den misstänker att preskription kan ha inträtt upplysa svaranden om detta. För att verkställighet skall kunna hindras krävs dock alltså att svaranden faktiskt gör en preskriptionsinvändning.¹⁷⁰ För allmänna mål gäller däremot att Krfm ex officio skall beakta preskription av fordringar.¹⁷¹

4.5.2.2 Preskriptionsinvändning i mål om underhållsbidrag

För underhållsbidrag gäller som beskrivits ovan 2.3.3 särskilda preskriptionsregler. Av UB 4:1a 2 st. följer att Krfm ex officio skall beakta preskription av underhållsbidrag som utgår enligt FB.¹⁷² Frånvaron av möjlighet till preskriptionsavbrott gör att preskriptionsfrågan i mål om underhållsbidrag i regel är väldigt okomplicerade ur såväl rättslig som bevismässig synpunkt. Svårbedömda situationer kan dock uppstå i internationella förhållanden. Till att börja med krävs det i fråga om utländska bidrag att preskriptionsinvändning görs av svaranden. Dessa utgår ju ej enligt FB och omfattas således inte av UB 4:1a 2 st. I NJA 1984 s 25

¹⁶⁵ Se prop. 1980/81:8 s. 328.

¹⁶⁶ Se 2 § Preskriptionslag (1981:130). För konsumentfordringar är preskriptionstiden enligt andra stycket tre år.

¹⁶⁷ Se prop. 1980/81:8 s. 328-329.

¹⁶⁸ Se Utsökning & Indrivning, s. 63.

¹⁶⁹ Se Utsökning & Indrivning, s. 63.

¹⁷⁰ Jfr dock prop. 1980/81:8 s. 333 där föredraganden närmast verkar förespråka en rätt för Krfm att ex officio hindra verkställighet pga. preskription. Denna uppfattning synes emellertid inte ha vunnit genomslag i praxis.

¹⁷¹ Se Utsökning & Indrivning, s. 66.

¹⁷² Se även prop. 1994/95:49 s. 69.

fann HD att FB 7:9, som vid denna tidpunkt fastlade en blott treårig preskriptionstid, inte kunde anses tillämplig i ett verkställighetsmål gällande indrivning i Sverige av ett i Finland fastställt underhållsbidrag. Preskriptionsfrågan sågs som så nära förbunden med frågan huruvida underhållsskyldighet överhuvudtaget föreligger att domstolen ansåg att den skulle avgöras enligt de finska preskriptionsreglerna.

4.5.2.3 Preskriptionsinvändning i mål om återbetalningsskyldighet

Lag (1982:188) om preskription av skattefordringar m.m. (LPS) är tillämplig på de belopp som skall återbetalas till FK av den underhållsskyldige.¹⁷³ För sådant belopp är preskriptionstiden sålunda fem år. Preskriptionen kan inte avbrytas och därmed inte förlängas på det sätt som gäller för civilrättsliga fordringar. Däremot kan den komma att bli längre än fem år om FK medger anstånd med betalningen¹⁷⁴ eller om Krfm medger uppskov¹⁷⁵ eller ansöker om förlängning hos länsrätten¹⁷⁶. Eftersom Krfm ex officio skall beakta preskriptionstiden i allmänna mål samt att det för styrkande av eventuellt förlängd preskriptionstid alltid finns någon form av myndighetsbeslut att peka på, leder preskriptionsfrågor sällan till några problem i mål om återbetalningsskyldighet.

4.5.3 Invändning avseende ny överenskommelse

Den typ av invändning som här avses är den där svaranden gör gällande att denne och sökanden, efter det att den dom eller det beslut som utgör exekutionstiteln meddelats, har ingått en ny överenskommelse i vilken de reglerar sitt inbördes förhållande på ett sätt som avviker från innehållet i exekutionstiteln. Även ensidiga medgivanden såsom beviljande av anstånd med uppfyllelse av förpliktelse innefattas.

I NJA 1981 s. 409 invände svaranden i mål om avhysning att nytt hyresförhållande avseende samma lägenhet uppkommit mellan parterna. Då det i målet framkom att sökanden under den tid som förflutit mellan domen på avhysning och verkställighetsansökan på nytt lagsökt svaranden för obetald hyra fick det anses klarlagt att nytt hyresavtal kommit till stånd och hinder mot utmätning förelåg därför.

NJA 1989 s. 137 gällde frågan huruvida ett av den lokala skattemyndigheten enligt 49 § 1 mom uppbördslagen¹⁷⁷ beviljat anstånd med inbetalning av

---

¹⁷³ Se 1 § LPS.

¹⁷⁴ Se 4 § LPS.

¹⁷⁵ Se 6 § LPS. Reglerna för när uppskov kan ges finns i 7-9 §§ Lag (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

¹⁷⁶ Se 7-9 §§ LPS.

¹⁷⁷ Uppbördslag (1953:272).

skatt omfattades av UB 3:21 2 st. samt huruvida utmätningssåtgärder som vidtagits i målet före sådant anstånds beviljande skulle återgå enl. UB 3:21 3 st. Då anståndet inte lämnats av företrädare, Krfm, för staten i själva utsökningsmålet utan av den lokala skattemyndigheten i dess roll som ansvarig myndighet för fastställande av sådan skatt varom fråga var ansågs anståndet omfattas av 3:21 2 st. Domstolen fann att redan vidtagna utmätningssåtgärder skulle återgå.

I mål om underhållsbidrag eller återbetalningsskyldighet aktualiseras vad gäller den här typen av invändningar inte några ställningstaganden som skiljer sig nämnvärt från övriga mål. Dessa kommer därför inte behandlas separat på sätt som gjorts ovan. Här skall endast kort noteras att FK kan bevilja anstånd med fullgörande av återbetalningsskyldigheten enligt 32-34 §§ USL.

4.5.4 Invändning avseende villkor i exekutionstitel

4.5.4.1 Invändning avseende villkor i exekutionstitel i allmänhet

Någon gång kan skyldigheten att fullgöra den i exekutionstiteln fastslagna förpliktelsen gjorts beroende av villkor. Det är en omdiskuterad fråga huruvida villkorade domslut principiellt sett bör få förekomma. Peter Westberg har i sin avhandling ”Domstols officialprövning” samt i en artikel i JT behandlat frågan. Följande stycke utgör en kortfattad redogörelse, som bitvis gränsar till citering, för de synpunkter han där ger uttryck för.¹⁷⁸

För att ett domslut skall fylla sin funktion måste det utformas klart och tydligt.¹⁷⁹ Om inte domen på ett klart och auktoritativt sätt kan ge besked om vilka rättigheter och skyldigheter som åligger respektive part riskerar man att parterna även i framtiden kommer att sväva i ovisshet därom med följd att ytterligare processer måste inledas. Är det en fullgörelsedom som gjorts villkorad innebär villkoret dessutom problem i verkställighetshänseende. Kan av domen ej klart utläsas vilken förpliktelse det är som skall verkställas kan den, i värsta fall, vara otjänlig som exekutionstitel. Innehåller domen villkor kan dessutom invändning om att villkoret inte uppfyllts framställas, något som leder till att rättsskipningsavgifter som hör hemma i allmän domstol övervältras på Krfm. Detta bör undvikas då Krfm saknar kompetens för handhavandet därav. Förfarandet i exekutiva mål lämpar sig inte heller för handläggning av rättsskipningsavgifter. Det ovan sagda gör sig särskilt starkt gällande om det är svårt att avgöra om och när villkoret kan anses uppfyllt.

---

¹⁷⁸ Se Westberg, s. 413-414 samt Westberg (JT 2003-2004), s. 861-862.

¹⁷⁹ Jfr RB 59:1 p 3 och 4 §.

Den praxis som finns rörande villkor i dom har i princip uteslutande gällt underhåll och behandlas därmed lämpligen i följande avsnitt.

4.5.4.2 Invändning avseende villkor i exekutionstitel i mål om underhållsbidrag

4.5.4.2.1 Exekutionstiteln utgörs av dom/beslut

I RH 150:81 yrkade sonen (A), 18 år fyllda, att fadern (B) skulle åläggas att utge underhållsbidrag med visst belopp från och med A:s 18-årsdag till dess han fyllde 21 år ”under förutsättning att A under motsvarande tid genomgår grundutbildning”. Dom meddelades av TR enligt yrkandet med tillägget att grundutbildningen skulle vara sådan som avses i FB 7:1. I domvillobesvär anförde B att han vill ha en klart formulerad dom som tydligt angav han skyldigheter. Det hade då redan hunnit uppstå stridigheter mellan parterna angående från vilken tidpunkt A hade rätt till underhåll. HovR uttalade i sitt beslut att ”Ett oeftergivligt krav som måste ställas på en dom angående underhållsbidrag, liksom på fullgörelsedomar över huvud taget, är att parterna icke skall kunna sväva i tvivelsmål angående sina rättigheter och skyldigheter enligt domen och att domslutet ges en sådan formulering att dess innebörd klart och tydligt framgår därav. Att göra en betalningsskyldighet i ett domslut villkorad kan därför endast undantagsvis få förekomma, såsom i fall där tveksamhet huruvida villkoret är uppfyllt ej kan tänkas uppkomma.” De fortsatte med att konstatera att domens beskaffenhet var sådan att verkställighet mot B:s bestridande inte kunde äga rum. HovR biföll således besvären och återförvisade målet till TR för förnyad handläggning.

I RH 13:82 meddelade TR på faderns yrkande ett domslut enligt vilket modern skulle utge underhållsbidrag med visst belopp fram till dess barnet fyllt 18 år eller under den längre tid, som stadgas i FB 7:1 2 st.

Modern överklagade till HovR med yrkande om sänkning av det i TR fastställda beloppet. HovR tog ex officio upp frågan om rättegångsfel, upphävde TR:s dom i den del som avsåg underhåll efter fyllda 18 år och återförvisade målet till TR för förnyad handläggning. Rätten konstaterade att avfattningen av FB 7:1 2 st. lämnar utrymme för osäkerhet i flera hänseenden. De problem som tillämpningen av FB 7:1 2 st. ger upphov till ansågs vara av sådan art att de principiellt sett bör prövas av domstol. ”Förfarandet hos Krfm är inte inrättat så att det finns möjlighet att uppta bevisning och är inte heller lämpat för prövning av de rättsfrågor som kan uppkomma.”¹⁸⁰ Referenten Lindskog var skiljaktig och uttryckte, efter att först ha gett uttryck för uppfattningen att oklarheterna kring FB 7:1 2 st. inte var så omfattande som majoriteten ansåg, farhågor för att underkännande av domslut av den typ varom i fallet var fråga skulle kunna komma att medföra ett icke obetydligt antal eljest onödiga processer.

---

¹⁸⁰ Se ordförande Holmbergs utveckling av sin mening.

Ett exempel på villkorat domslut som ansetts uppfylla kraven i RB återfinns i NJA 1967 s. 401 där den bidragsskyldige förpliktades utge underhållsbidrag till dess dottern avslutade sina juridikstudier dock längst till viss slutdag.

I SvJT 1929 rf s. 39, ett verkställighetsmål, var svaranden i exekutionstiteln ålagd att utge underhållsbidrag till dess barnet fyllde 18 år eller den tidigare tidpunkt då barnet kunde försörja sig själv. Svaranden invände att försörjningsbehovet upphört och denna fråga ansågs kunna prövas i verkställighetsmålet. Det måste ifrågasättas om bedömningen idag hade blivit densamma. Det är inte ovanligt att underhållsberättigade barn har någon form av arbetsinkomst. När skall sådana inkomster anses vara så stora att barnet skall anses kunna försörja sig själv? Den rättsliga bedömningen därav kan knappast anses höra hemma i ett verkställighetsmål.

Bestämmelsen i FB 7:14 2 st. slår fast att underhåll till barn mot den underhållsskyldiges bestridande ej får bestämmas för tid efter det barnet fyllt 18 år om det inte tillförlitligt kan bedömas huruvida underhållsskyldighet föreligger därefter. Detta stadgande i förening med de ovan beskrivna krav som måste ställas på en dom gör att det är ovanligt med domar som fastställer underhållsbidrag även efter 18-årsdagen. Det är en tungrodd ordning där det stora flertalet underhållsbidrag måste fastställas på nytt för att barnet ska kunna få underhållsbidrag under sina avslutande terminer på gymnasiet.¹⁸¹

Man skulle kunna tänka sig att en person i dom åläggs att utge underhållsbidrag med visst belopp från det att barnet fyller 18 år till dess att det fyller 21 år. Eftersom underhållsskyldighet mot barn i denna ålder förutsätter att skolgångsrekvisitet är uppfyllt skulle ett sådant villkor tolkningsvägen kunna anses ingå i domslutet. Med tanke på det som framförts ovan måste dock en sådan tolkningsutfyllning vara helt utesluten.

De rättsfall som behandlats ovan tydliggör att onekligen ganska höga krav kan ställas på en doms tydlighet för att de skall kunna ligga till grund för verkställighet. NJA 1967 s. 401 ger dock vid handen att en precisering av utbildningen, eventuellt i förening med viss bestämd sista tidpunkt, kan öka möjligheten att godta villkorade domslut. T.ex. skulle man genom att föreskriva att studierna skall berättiga till studiehjälp enligt SstödL kunna kringgå otydligheten i lokutionen ”annan jämförlig grundutbildning”.¹⁸²

Då invändning avseende att villkor i exekutionstitel ej är uppfyllt framställs hos Krfm är frågan vem av parterna som skall anses ha bevisbördan. Är det sökanden som skall styrka att villkoret är uppfyllt, eller är det svaranden som skall styrka att villkoret ej är uppfyllt? Frågan har besvarats i förarbetena när det gäller motprestationer som utgör villkor för

---

¹⁸¹ Se SOU 1995:26 s. 302.

¹⁸² Se SOU 1995:26 s. 307-308.

förpliktelse.¹⁸³ I de fallen är det sökanden som skall styrka att motprestationen uppfyllts.¹⁸⁴ Detsamma borde rimligen vara fallet för de fall varom i detta avsnitt är fråga. En på det viset placerad bevisbörda skulle inte bara överensstämja med dess placering i det civilrättsliga avgörandet rörande skolgångsrekvisitet utan rent allmänt vila på goda bevisbördeteoretiska grunder såväl av handlingsdirigerande som av bevissäkringsskäl. Det är alltså barnet som måste styrka att han eller hon går i skolan på sätt som avses i FB 7:1 2 st. Detta görs lämpligen på samma sätt som i den civilrättsliga prövningen, nämligen genom skriftligt intyg av rektor eller lärare.

4.5.4.2 Exekutionstiteln utgörs av avtal jämte UB 3:19

Ett avtal om underhållsbidrag förutsätter att parterna har enats om dess innehåll, låt vara efter omfattande kompromisser. Det torde därför vara vanligare än vad som är fallet vid dom på underhåll att man i avtal har föreskrivit om underhållsbidrag även efter 18-årsdagen. FB 7:14 2 st. har ju ingen effekt i de fall där föräldrarna är överens. För avtal gäller heller ingen regel motsvarande RB 59:1 3 p. Däremot måste det givetvis vara så att man av avtalet kan utläsa vilka förpliktelser som åligger svaranden. Går inte det kan avtalet inte ligga till grund för verkställighet. Pondera ett avtal med följande lydelse: ”A skall betala underhållsbidrag till B med 1 700 kr/mån fram till dess B fyller 20 år.” Ett sådant avtal upphör då barnet fyller 18 år att vara exekutionstitel eftersom det i och med avsaknaden av ett skolgångsrekvisit brister i de allmänna förutsättningarna för förlängd underhållsskyldighet. Det är möjligt och man i en civilrättslig process skulle kunna få en dom på att avtalet förbinder A att utge underhållsbidrag även efter det att B fyllt 18 år. Bl.a. användandet av termen ”underhållsbidrag” skulle kanske göra att man genom avtalstolkning ansåg sig kunna ålägga A den skyldigheten. Att på detta sätt tolkningsvägen klargöra innehållet i en exekutionstitel enl. UB 3:19 kan dock inte komma i fråga i själva verkställighetsärendet. Förmodligen är det säkrast att man, även när det gäller avtal, något mer precist anger vilken utbildning barnet skall delta i och hur länge denna får pågå (Jfr. NJA 1967 s. 401).

Man kan även tänka sig att ett avtal innehåller andra typer av villkor. Villkor som ställer andra krav på barnet än att det efter 18 år fyllda skall gå i skolan enl. FB 7:2 kan givetvis inte godtas som exekutionstitel. Pondera dock ett

---

¹⁸³ En situation som givetvis är mycket snarlik den som föreligger i villkorade exekutionstitlar. Skillnaden är att man i förarbetena avsett de fall där båda parterna i ett domslut ålagts förpliktelser, t.ex. fastställande av en förlikning där ena parten skall betala visst belopp medan den andra parten skall utge viss egendom, se NJA 1989 s. 243. I de fall som behandlas i detta avsnitt är ju villkoret visserligen en förutsättning för att motpartens förpliktelse skall föreligga men ingalunda en förpliktelse i den meningen att svaranden verkställighetsvägen kan utverka den. För en utförligare behandling av motprestationsvillkor i yrkande och dom se Westberg, Peter (JT 1991-1992).

¹⁸⁴ Se prop. 1980/81:8 s. 328.

avtal med innehållet: ”A skall betala underhållsbidrag med 1 300 kr/mån till B från och med det att B fyller 18 år till dess att B fyller 21 år under förutsättning att B går i gymnasieskolan under denna tid. För varje MVG som B erhåller skall ytterligare 500 kr erläggas i underhållsbidrag den 24/12 det år respektive betalningsgrundande betyget erhållits.”. Detta avtal torde vara verkställbart i den del det avser de 1 300 kr/mån. Den andra delen av avtalet får bedömas enligt allmänna avtalsrättsliga regler. Någon exekutionstitel utgör avtalet i denna del emellertid inte.

Beträffande bevisbördan vid invändningar mot villkor i underhållsavtal samt möjligheten för Krfm att över huvud taget göra den materiella prövning som krävs av dessa hänvisas till föregående avsnitt om villkorade domar/beslut.

4.5.4.3 Invändning avseende villkor i exekutionstitel i mål om återbetalningsskyldighet

När det gäller återbetalningsskyldighet av underhållsstöd så är det inte själva återbetalningsskyldigheten som är villkorad utan ju istället rätten till underhållsstöd.¹⁸⁵ Då denna är direkt kopplad till utbetalning av studiebidraget så kommer återbetalningsskyldigheten automatiskt att falla bort för de tidsperioder som barnet offentligt sett inte uppfyller skolgångsrekvisitet.¹⁸⁶ Föräldern har dock möjlighet att göra samma invändning som när det gäller underhållsbidrag, nämligen att någon civilrättslig underhållsskyldighet inte föreligger pga. bristande uppfyllelse av skolgångsvillkoret. Den som inte är underhållsskyldig är nämligen ej heller återbetalningsskyldig, 21 § 1 st. USL. Eftersom barnet inte är part i det allmänna målet så skulle det då istället vara FK som har att styrka att barnet civilrättsligt sett uppfyller skolgångsrekvisitet i FB 7:1 2 st.

4.5.5 Invändningar som är specifika för underhållsrätten

4.5.5.1 Invändning avseende hävt faderskap

I samma stund som faderskapet hävs upphävs exekutionstitel avseende underhållsbidrag. Detta upphävande av exekutionstiteln är självverkande och inträder så fort domstol meddelar att faderskapet hävs. Skulle rättsens hävandedom överklagas och reverseras av besvärinstansen så återupplivas dock exekutionstiteln igen. När en exekutionstitel upphävs skall sökt verkställighet omedelbart inställas. Redan vidtagna åtgärder skall återgå, dock inte utan särskilt förordnande därom innan domen på hävt faderskap

---

¹⁸⁵ Se 7 § 1 st. USL.

¹⁸⁶ Se 2.4.5 ovan.

vunnit laga kraft.¹⁸⁷ Den svarande som i ett utsökningsmål påtalar att faderskapet hävts gör alltså ingen invändning jämte UB 3:21 2 st. Påpekandet skall istället helt enkelt ses som en upplysning till Krfm om att exekutionstiteln upphävts p.g.a. en dom som meddelats efter exekutionstiteln.¹⁸⁸

En annan fråga är om det är möjligt att vinna framgång med en invändning jämte UB 3:21 2 st. om att man inte är barnets fader i de fall faderskapet ännu inte hävts i dom. I de fall talan om hävande av faderskap inte väckts skall en sådan invändning givetvis lämnas utan avseende, det kan inte komma på fråga att börja föra bevisning av det slaget i ett verkställighetsärende. Har däremot talan om hävande av faderskap väckts skulle skäl kunna anföras för att hinder för verkställighet borde anses kunna föreligga intill dess att faderskapsmålet är avgjort. I praktiken torde dock svaranden vara hänvisad till att i faderskapsprocessen försöka få till stånd ett inhibitionsbeslut som förbjuder vidare verkställighetsåtgärder intill dess målet är avgjort.

4.5.5.2 Invändning avseende varaktigt boende

4.5.5.2.1 Invändning avseende varaktigt boende i mål om underhållsbidrag

Den som varaktigt bor tillsammans med barnet kan inte åläggas att betala underhållsbidrag enl. FB 7:2. Domen eller avtalet förlorar sin verkan från den tidpunkt då det stadigvarande boendet kan anses ha inletts. Det är dock inte fråga om att exekutionstiteln upphävs, snarare läggs den i träda. Skulle det varaktiga boendet åter upphöra så väcks den till liv igen och underhållsbidrag behöver alltså då ej fastställas på nytt.¹⁸⁹ En invändning om att barnet skall anses bo varaktigt hos svaranden är alltså en sådan invändning som inte kan lämnas utan avseende av Krfm. Det torde dock endast i riktigt uppenbara fall, då det t.ex. finns en dom på växelvis boende, vara möjligt för svaranden att styrka detta i verkställighetsmålet. Inte bara skall sakförhållande utredas, därtill skall en rättslig bedömning av om dessa kan anses konstituera varaktigt boende göras. Som visats ovan i avsnitt 2.3.1 är denna bedömning långtifrån enkel att göra. Den förälder som alltså anser att den numera bor varaktigt tillsammans med barnet torde alltså ha högst begränsade utsikter att hindra verkställigheten inom ramarna för utsökningsmålet. Han torde vara hänvisad till en civilrättslig talan jämte FB 7:10 1 st. i vilken han eventuellt kan utverka ett inhibitionsbeslut i vilket det föreskrivs att verkställighetsåtgärder tills vidare ej får fortskrida. Redan erlagda bidrag kan emellertid enligt FB 7:10 1 st. inte återfås.

---

¹⁸⁷ Se UB 3:22 1 st.

¹⁸⁸ Se t.ex. RH 1989:65 angående senare doms inverkan på exekutionstitel baserad på interimistiskt beslut.

¹⁸⁹ Se Walin, s. 253.

4.5.5.2 Invändning avseende varaktigt boende i mål om återbetalningsskyldighet

En invändning om varaktigt boende kan i mål om återbetalningsskyldighet göras på två grunder. Svaranden kan välja att göra invändningen på civilrättslig grund. Den som inte är bidragsskyldig enligt FB är inte heller återbetalningsskyldig, 21 § 1 st. USL. I övrigt hänvisas till resonemanget i föregående avsnitt angående möjligheten att styrka detta i verkställighetsmålet. Den andra möjligheten är att svaranden gör invändningen på offentligrättslig grund. Om växelvis boende är för handen skall utfyllnadsbidrag utgå till båda föräldrarna enligt 8 § 3 st. USL och återbetalningsskyldigheten faller därmed bort.¹⁹⁰ Även i detta fall skall varaktigt boende styrkas av svaranden varför det också här hänvisas till föregående avsnitt. Lagstiftaren eftersträvar samma bedömningsgrunder i de båda fallen då man vill undvika situationer där t.ex. underhållsstöd skall utgå enligt USL utan att någon är återbetalningsskyldig.¹⁹¹ Det skulle i sanning vara en märklig ordning om en av föräldrarna får uppbära hela underhållsstödet samtidigt som barnet civilrättsligt sett bor växelvis hos de båda. I teorin skulle det dock kunna ske. Man kan också tänka sig en situation där utfyllnadsbidrag jämte 8 § 3 st. USL utbetalas till föräldrarna samtidigt som en av dem betalar underhållsbidrag jämte FB 7:2.

---

¹⁹⁰ Se 21 § 3 st. USL.

¹⁹¹ Se 2.4.4 ovan.

5 Analys och slutsatser

Uppsatsen har såsom den utvecklats under arbetets gång i mångt och mycket kommit att bli en beskrivning av två parförhållanden och interaktionen dem emellan; det civilrättsliga underhållsbidraget kontra den offentligrättsliga återbetalningsskyldigheten i förhållande till en sakprövning respektive prövning av verkställighetsfrågan. Vad gäller den förstnämnda relationen kan först konstateras att underhållsskyldigheten fyller en mycket viktig samhällsfunktion. Under barnets tidiga levnadsår nödvändiggör dess fysiska och mentala oförmåga att skaffa sig en inkomst denna skyldighet för föräldrarna medan den då barnet börjar närma sig 18 istället kan motiveras med samhällsekonomiska och sociala skäl. I en alltmer kunskapsintensiv värld skulle det vara förödande för samhället och i slutändan också för individen om barn tvingades ut i arbetslivet redan efter högstadiet. Underhållsskyldigheten i sig är oberoende av barnets familjeförhållanden men dessa kan dock påverka det sätt på vilket den skall fullgöras. Då barnets föräldrar inte lever ihop och barnet bor varaktigt hos endast en av dem skall den förälder som barnet inte bor varaktigt med fullgöra sin underhållsskyldighet genom erläggande av underhållsbidrag och/eller genom att vara återbetalningsskyldig gentemot Försäkringskassan för utgivet underhållsstöd. De båda systemen är intimt sammankopplade och uppvisar påtagliga likheter. Konstigt vore det annars. Underhållsstödet är ju avsett att vara ett skuggsystem till föräldrabalkens regler om underhållsbidrag. Men där finns också tydliga skillnader. Beräkningen av en förälders förmåga i föräldrabalken är visserligen starkt schabloniserad men medger ändå rätt omfattande individuella hänsynstaganden. Den beräkning av förälders förmåga som görs i lagen om underhållsstöd för fastställande av återbetalningsskyldigheten är emellertid betydligt mer schematiserad. Individuella hänsyn tas där endast avseende inkomst och antal barn.

En annan viktig skillnad är den avseende förutsättningarna för rätten till förlängt underhåll. Som framgått är bedömningen av huruvida skolgångsrekvisitet är uppfyllt behäftad med flera olika problem. Först och främst måste ställning tas till huruvida utbildningen i sig är sådan att den omfattas av lokutionen ”grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig utbildning” i FB 7:1 2 st. Om detta bedöms vara fallet uppstår frågan om vilken grad av aktivitet som kan krävas av barnet. Det har därvid uttalats att barnet genom intyg från rektor eller lärare torde kunna styrka att han faktiskt genomgår den berörda utbildningen. Vad är det emellertid som skall intygas? Skall intyget blott avse den omständigheten att barnet inte har avbrutit studierna? Eller ska det av intyget framgå att barnet har haft en närvaro som uppgår till 90%? Varken lagens ordalydelse eller förarbetena ger någon ledning i frågan. Skall man ta Högsta domstolens uttalanden i NJA 1990 s. 49 II-III till intäkt för en, för barnet, väldigt generös hållning? Den princip som där uppställdes, visserligen i samband med bedömningen av huruvida en andra gymnasieutbildning kunde anses medföra underhållsskyldighet för föräldrarna, ger intrycket av att det endast i mer

flagranta fall av missbruk kan bli tal om att neka barnet underhåll för tid då barnet över huvud taget studerar på gymnasiet. Möjligen skall frånvaron av ett uttryckligt krav på "heltidsstudier" eller dylikt i lagtexten tolkas så att några speciella krav på aktivt deltagande i utbildningen inte kan ställas.

För rätt till förlängt underhållsstöd finns också ett skolgångsrekvisit uppställt. Avseende detta råder dock inga som helst tillämpningssvårigheter. Utbetalningen av stödet har nämligen kopplats direkt till utbetalningen av studiebidraget. För att studiebidraget skall utgå krävs det att barnet studerar på heltid och deltar kontinuerligt i all undervisning. Därmed har man indirekt knutit det förlängda underhållsstödet till förhållandevis hårda krav på aktivt deltagande i studierna.

Vad så gäller den andra dualismen, den mellan ett avgörande i sak och ett avgörande i verkställighetsfrågan, kan följande konstateras. Kronofogdemyndighetens uppgift är att snabbt framtvunga fullgörelse av en viss förpliktelse. Verkställighetsförfarandet är således utformat för att handläggningen av ett verkställighetsmål skall gå så snabbt och enkelt som möjligt. Avsikten har inte varit att man i ett verkställighetsärende skall kunna behandla materiella frågor rörande parterna bakomliggande rättsförhållande.

När det gäller invändningar om hinder mot verkställighet har det dock ändå ansetts nödvändigt att möjliggöra ett visst mått av sådan materiell prövning. Den olägenhet ur rättssäkerhetssynpunkt som uppkommer då Kronofogdemyndigheten trots bristande kompetens och starkt begränsade möjligheter att uppta bevisning gör en sådan prövning får anses uppvägd av den olägenhet det annars skulle innebära för svaranden att tvingas vidkännas utmätning för fullgörande av en förpliktelse som på goda grunder inte längre åligger honom. Lägg därtill det faktum att beslut som fattas angående invändning om hinder mot verkställighet inte hindrar att saken prövas i rättegång. Genom att beakta invändningar avseende t.ex. betalning eller nytt avtal och samtidigt rikta ett hårt beviskrav mot svaranden kan en tillfredsställande ordning uppnås.

Man ska dock komma ihåg att det endast kan bli tal om att pröva mer okomplicerade rättsskipningsuppgifter. I ljuset av detta kan RH 2005:44 framstå som en något udda fågel. Av fallet, som redogjorts för ovan 4.3.2, får man nämligen inte intrycket av att någon sådan begränsning skulle råda. Bevisningens omfattning och den relativt komplicerade rättsliga bedömningen av de transaktioner som förekommit mellan parterna gör att det starkt måste ifrågasättas om inte hovrätten gjort en prövning som inte kan anses höra hemma i ett verkställighetsmål. Det är visserligen så att det får anses möta mindre betänkligheter när prövningen sker hos hovrätten än hos Kronofogdemyndigheten. Där finns ju såväl rättsskipningskompetensen som något utvidgade möjligheter till bevisupptagning i form av vittnesförhör. Det skall dock erinras om att besvärinstanserna inte anses ha vidare befogenheter än Kronofogdemyndigheten i sin handläggning av överklagade Kronofogdemyndighetsbeslut. Man kan tycka att det ur

processekonomisk synpunkt bara är bra att tingsrätten och hovrätten åtar sig mer komplicerade rättsskipningsuppgifter även i överklagade verkställighetsmål. På så sätt kan ju kanske en efterföljande civilprocess undvikas. Detta argument faller dock platt till marken på grund av att ett beslut av domstolen inte tillerkänns någon rättskraft utanför verkställighetssfären. Det är nog snarare så att ju mer svårbedömd en invändning är, desto troligare är det att saken i slutändan kommer att slitas i ett civilmål oavsett utfallet i verkställighetsmålet. Det mest processekonomiska torde därför, kanske något kontraintuitivt, vara att tingsrätten och hovrätten väljer att inte meddela prövningstillstånd så fort de bedömer att en prövning skulle medföra något mer komplicerade rättsskipningsuppgifter.

I ljuset av detta kan följande slutsatser dras när det gäller invändning om hinder mot verkställighet på grund av bristande uppfyllelse av skolgångsrekvisitet i FB 7:1 2 st. En första förutsättning är givetvis att den villkorade exekutionstiteln är så pass tydlig att den överhuvudtaget kan läggas till grund för verkställighet. Det är för övrigt min mening att man i hovrättens domar från 1981 och 1982 gått alldeles för långt i sitt krav på doms tydlighet. Den svåraste frågan att ta ställning till i samband med skolgångsrekvisitet är inte vilken typ av utbildning som skall anses omfattas av FB 7:1 2 st. utan istället vilken grad av aktivitet som kan krävas från barnets sida. Att då göra åtskillnad på en dom som säger att *"A ska betala underhållsbidrag på 1 500 kr till B så länge B går på ett nationellt program på gymnasiet dock längst intill dess att B fyller 21 år."* och en som säger att *"A skall betala underhållsbidrag med 1 500 kr/mån till B så länge B uppfyller kraven i FB 7:1 2 st."* måste anses ha lite fog för sig. Den förpliktelse som åligger A får i båda fallen anses vara i princip lika klar eller om man så vill, oklar.

Gällande rätt synes dock vara att endast en dom av det förstnämnda slaget kan ligga till grund för verkställighet. En invändning om hinder mot verkställighet av sådan dom som gör gällande att barnet avbrutit sina studier borde rimligtvis kunna prövas av Kronofogdemyndigheten. Kriterierna för studieavbrott torde vara ganska klara och sökanden kan lätt bevisa att studierna inte avbrutits genom att inge skriftligt intyg från rektor eller lärare. Kan sökanden inte presentera ett sådant intyg skall hinder för verkställighet anses föreligga. En invändning som gör gällande att sökanden inte har en tillräckligt hög närvaro i skolan för att han skall kunna anses berättigad till förlängt underhållsbidrag torde emellertid skola lämnas utan avseende. Rättsläget är nämligen så oklart att ett ställningstagande därtill inte bör ske i verkställighetsmålet. Det blir nu på ett sätt svaranden som får lida för att gällande rätt är oklar och detta trots att bevisbördan åvilar sökanden. Svaranden är nu hänvisad till en civilprocess och löper risken att få betala såväl rättegångskostnader som utmätningkostnader och dröjsmålsränta om det skulle visa sig att han felaktigt bedömt sin underhållsskyldighet. Skulle han å andra sidan erlægga bidragen samtidigt som en talan anhängiggörs för att på så sätt slippa riskera erläggande av utmätningkostnader och

dröjsmålsranta och sedermera få rätt av domstolen så synes möjligheterna att få tillbaka felaktigt erlagda bidrag vara små, jfr FB 7:10 1 st.

Det finns flera faktorer som medför att underhållsstöd utgår i fall där underhållsbidrag överstigandes 1 273 kr egentligen borde fastställas. Okunskap om reglerna, avtalsfriheten och eventuellt en rädsla/ovilja att tvista med den bidragsskyldige föräldern har i uppsatsen framhållits som sådana. Det torde ha framgått tydligt att oklarheten vad gäller skolgångsrekvisitet med begränsade möjligheter att hindra verkställighet som följd är ytterligare en sådan faktor. Det kan inte ses som ändamålsenligt att staten i förarbetena å ena sidan uttalar det olämpliga i att underhållsstöd utgår i fall där ett större ekonomiskt ansvar från den bidragsskyldige föräldern egentligen är motiverat samtidigt som staten å andra sidan tillhandahåller en reglering som gör underhållsstödet till det, för den bidragsskyldige, klart mer attraktiva alternativet av de två.

Ett klargörande från lagstiftaren angående vilken grad av aktivitet som skall krävas av barnet för att barnet skall ha rätt till förlängt underhållsstöd vore önskvärt. Ett alternativ kan vara att i fortsättningen låta FB 7:1 2 st. sista men. ha lydelsen ”Till skolgång räknas heltidsstudier i grundskolan eller gymnasiet och annan jämförlig utbildning.” Förmodligen skulle då dock nya tillämpningssvårigheter uppstå rörande rekvisitet ”heltidsstudier”. Av såväl praktiska som systematiska skäl borde lagstiftaren istället knyta rätten till förlängt underhållsbidrag till rätten till studiebidrag precis enligt vad som gäller för det förlängda underhållsstödet. Man skulle därmed uppnå tre önskvärda effekter:

1. Domar och avtal skulle kunna avfattas så att de innefattar underhållsbidrag som skall utgå efter 18-årsdagen utan att dessa löper risk att underkännas i verkställighetshänseende. Därmed slipper man den tungrodda ordning som föreligger idag där flertalet underhållsbidrag måste fastställas på nytt då barnet fyller 18 år.
2. Invändningar om hinder mot verkställighet skulle utan problem kunna handläggas av Kronofogdemyndigheten utan att de behöver ge sig i kast med rättsskipningsuppgifter som inte hör hemma i verkställighetsärendet. Mot sådan invändning kan barnet i framtiden styrka skolgången genom att t.ex. inge ett kontoutdrag där utbetalning av studiebidrag finns upptaget.
3. Önskvärd gemenskap i bedömningen av förutsättningarna för förlängt underhållsstöd respektive förlängt underhållsbidrag skulle uppstå. Därigenom kan situationer där förlängt underhållsstöd utgår utan att det finns någon som är återbetalningsskyldig undvikas.

För tiden från det att rätten till studiebidrag upphör till dess att barnet fyller 21 år skulle de i uppsatsen beskriva problemen dock alltjämt kvarstå. Den andel av de förlängda underhållsbidragen som utgår för denna tidsperiod är emellertid relativt de övriga mycket liten.

Ett annat underhållsrättsligt begrepp som ger upphov till komplicerade rättsliga ställningstaganden och därmed också till problem i samband med invändning mot verkställighet är *varaktigt boende*. Till skillnad mot vad som är fallet med skolgångsrekvisitet är dock utgångspunkten att bedömningen av var gränsen mellan umgänge och ett varaktigt boende hos båda föräldrarna (växelvis boende) går skall vara densamma för såväl FB som USL. Således har domstolen i RH 1993:64 och NJA 1998 s. 267 hänvisat till allmänna råd från RFV angående underhållsstöd samtidigt som underrätterna i RÅ 2004 ref 138 hänvisat till just de ovannämnda domarna. Det framstår således som om samtliga de föreskrifter och förarbetsuttalanden samt den praxis som finns gällande tolkningen av *varaktigt boende* alltså bör ses som en enhet, vare sig de i grunden avser FB eller USL.

I en bedömning av huruvida växelvis boende föreligger spelar flera faktorer in; barnets folkbokföringsadress, var barnet förvarar sina tillhörigheter, hur barnets försörjning fördelats mellan föräldrarna och formerna för barnets boende. Störst tyngd torde dock, naturligt nog, vistelsetiden hos respektive förälder tillmätas. Här synes gällande rätt numera vara att en vistelsetid som överstiger 40 % normalt sett skall anses konstituera växelvis boende medan en vistelsetid som uppgår till mellan ca 33 och 40 % skall anses utgöra växelvis boende endast om det även finns övriga omständigheter som pekar i den riktningen. I NJA 1998 s. 267 vistades barnen något mer än en tredjedel av tiden hos fadern. Därtill hade han haft kostnader för såväl kläder och leksaker som barnomsorg. Hans hus var också det i vilket barnen vuxit upp. HD valde dock att tillmäta moderns ensamma vårdnad stor betydelse och fann att barnen inte kunde anses bo varaktigt även hos fadern. Frågan är om inte domstolen därmed blandat äpplen med päron. Vårnaden om ett barn och ansvaret för barnets personliga förhållanden skall skiljas från en förälders underhållsansvar för barnet. Det är säkert så att man i fall där föräldrarna har gemensam vårdnad *oftare* kan konstatera att omständigheterna indikerar växelvis boende. Det torde i de fallen t.ex. vara vanligare med såväl ett mer omfattande umgänge som ett mer sammanflätat ansvarstagande för barnets försörjning än vad som är fallet då en av föräldrarna har ensam vårdnad. Att gemensam vårdnad ex ante innebär en ökad sannolikhet för växelvis boende kan dock inte på något sätt medföra att fördelningen av vårnaden i sig skall ingå som en omständighet bland övriga i bedömningen av huruvida växelvis boende faktiskt föreligger. Ponera att man skulle ha två exakt likadana fall sett till såväl umgängets omfattning som omständigheterna i övrigt med den enda skillnaden att vårnaden i det ena fallet är gemensam. Att bedömningen av huruvida växelvis boende föreligger då skulle utfalla olika strider inte bara mot sunt förnuft, det skulle dessutom innebära att rekvisitet varaktigt boende tolkas olika i FB 7:2 1 st. p 1 respektive FB 7:2 1 st. p 2. Att på det sättet tolka ett och samma rekvisit olika inom ramarna för ett och samma lagrum utan särskild föreskrift därom framstår som högst tvivelaktigt sett till gängse juridisk teori och metod.

Det förtjänar också att påpekas att ensam vårdnad visserligen leder till fördelar för vårdnadshavaren i en tvist om hur barnets boende skall fördelas och hur omfattande umgänget skall vara. Det som var uppe till prövning var dock inte barnets boende och umgängesrätt, därom fanns det redan ett avtal mellan föräldrarna, utan istället hur ett redan befintligt, oomtvistat boende och umgänge skulle kategoriseras. HD:s motivering kan eventuellt få den effekten att vissa föräldrar som har ett omfattande umgänge inleder en tvist om gemensam vårdnad enkom för att slippa betala underhållsbidrag. Den besparing den bidragsskyldige därmed skulle göra skulle visserligen i flera fall bli om inte negativ så i vart fall väldigt liten. Denne skulle ju bli tvungen att, enligt de gängse principerna i FB 7:1, i fortsättningen möta sin relativa andel av ”fasta” kostnader för barnet såsom kläder, fritidsaktiviteter, skolutflykter etc. Icke desto mindre kan man nog förvänta sig att psykologiska aspekter snarare än strikt ekonomiska skulle leda till att ett antal föräldrar på detta sätt försöker undslippa sin bidragsskyldighet. Detta skulle vara alldeles särskilt olyckligt om motiveringen inte är juridiskt stringent. Såväl i förarbeten¹⁹² som i senare praxis¹⁹³ synes emellertid det synsätt som HD anlade i NJA 1998 s. 267 ha vunnit acceptans och får väl därför tills vidare anses utgöra gällande rätt.

Alldeles oavsett hur det förhåller sig med fördelningen av vårdnaden som ett moment i bedömningen av huruvida växelvis boende föreligger så kan det konstateras att bedömningen är så pass komplicerad att det endast i solklara fall kan bli tal om att godkänna en invändning om varaktigt växelvis boende som hinder mot verkställighet. Det ska vara fråga om situationer där det finns en dom eller ett avtal om växelvis boende, eller där sökanden medger invändningen. Man skulle kunna tänka sig att det varaktiga boendet knöts uteslutande till vistelsetiden och att man därvid upprätthöll ett absolut krav på t.ex. 45 %. Bedömningen skulle då bli betydligt mer okomplicerad och kanske möjliggöra ett ställningstagande även i verkställighetsärenden. En sådan ordning skulle dock bli alltför fyrkantig. För övrigt möter oklarheterna kring vad som konstituerar varaktigt växelvis boende klart mindre betänkligheter än vad som är fallet för skolgångsrekvisitet. Dels finns det ju ingen skillnad mellan underhållsbidrag och återbetalningsskyldighet vilket gör att oklarheterna inte dirigerar föräldrar från underhållsbidrag till underhållsstöd. Dels gäller avgörandet inte, såsom är fallet med skolgångsrekvisitet, huruvida underhållsskyldighet överhuvudtaget föreligger. Därutöver finns möjligheten till umgängesavdrag, vilket åtminstone delvis kan dämpa eventuella oskäligheter.

---

¹⁹² Se prop. 1999/2000:118 s. 27.

¹⁹³ Se länsrättens dom i RÅ 2004 ref 138.

Sammanfattningsvis kan följande slutsatser dras angående möjligheterna att framgångsrikt göra invändningar om hinder mot verkställighet i ett verkställighetsärende. De faktorer som påverkar dessa möjligheter är;

a) *Graden av rättslig klarhet rörande det rättsfaktum som åberopas till grund för invändningen.*

Det är inte meningen att den exekutiva myndigheten skall ha en rättsskipande funktion och ta ställning till komplicerade rättsfrågor. Emedan invändningar om t.ex. betalning och preskription ofta är ganska okomplicerade, förekommer det även andra invändningar av betydligt mer komplicerad natur. Som exempel från underhållsrätten kan nämnas främst invändning om bristande uppfyllelse av skolgångsrekvisitet eller invändning om att barnet varaktigt bor växelvis hos båda föräldrarna. Därutöver är kvittning av motfordran mot huvudfordran avseende underhållsbidrag ett exempel på ett område där rättsläget är så pass oklart att en prövning ej bör ske i verkställighetsärendet.

b) *Omfattning av och typ av bevisning som krävs.*

Förfarandet är som utgångspunkt skriftligt och bevisningen skall företrädevis vara skriftlig. Det finns dock möjlighet att höra parterna samt i besvärsinstanserna även en möjlighet att hålla vittnesförhör. Detta medför vissa begränsningar även om rättsfrågan i sig är okomplicerad. Den som t.ex. till bevis för betalning vill åberopa vittnesförhör med två personer som var närvarande vid betalningstillfället får alltså finna sig i att detta inte kan ske hos Krfm.

c) *Vilken instans ärendet befinner sig i.*

Även om utgångspunkten är att besvärsinstanserna inte har större befogenheter än Krfm vid prövningen av ett verkställighetsärende så synes det ändå som om TR och kanske speciellt HovR i några fall kan göra en mer ingående prövning av ärendet. Ett tydligt exempel på detta är RH 2005:44. Med tanke på den kompetens som finns där är detta givetvis klart mer acceptabelt ur rättssäkerhetssynpunkt än om motsvarande prövning skulle göras hos Krfm. Som tidigare påtalats i denna analys är det icke desto mindre olämpligt. Av såväl tidsmässiga som privat- och processekonomiska skäl bör det i görligaste mån undvikas att något som egentligen är en och samma tvist slits i, i värsta fall, ända upp till sex instanser (Krfm, TR och HovR i verkställighetsärendet samt TR, Hov och HD i det eventuella efterföljande civilmålet.).

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Riksdagstryck

Departementsserien

Ds 1992:53 Ensamförellderstöd

Propositioner

- Prop. 1969 nr 124 Förslag till lag om ändring i ärvdabalken m.m.
Prop. 1978/79:12 Underhåll till barn och frånskilda, m.m.
Prop. 1980/81:8 Förslag till utsökningsbalk
Prop. 1994/95:49 Reformerad löneexekution och målhantering hos kronofogdemyndigheten.
Prop. 1995/96:208 Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar, m.m.
Prop. 1999/00:118 Underhållsstöd vid växelvis boende
Prop. 2000/01:134 Underhåll till barn som fyllt 18 år

Statens offentliga utredningar

- SOU 1973:22 Utsökningsbalk
SOU 1983:51 Ensamföräldrarna och deras barn
SOU 1995:26 Underhållsbidrag och bidragsförskott - del A
SOU 2001:24 Ur fattigdomsfällan
SOU 2003:42 Ett reformerat underhållsstöd

Svensk författningssamling

- Utsökningslag (1877:31)
Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
Lag (1924:323) om verkan av avtal, som slutits under påverkan av psykisk störning
Rättegångsbalk (1942:740)
Föräldrabalk (1949:381)
Uppbördslag (1953:272)
Lag (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag
Studiestödslag (1973:349)
Preskriptionslag (1981:130)
Utsökningsbalk (1981:774)
Lag (1982:188) om preskription av skattefordringar m.m.
Lag (1986:378) om förlängt barnbidrag
Lag (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning

Förordning (1991:1339) om betalningsföreläggande och handräckning
Lag (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.
Lag (1995:298) om ändring i utsökningsbalken
Lag (1996:242) om domstolsärenden vid överklagande i utsökningsmål
Lag (1996:1030) om underhållsstöd
Studiestödslag (1999:1395)
Studiestödsförordning (2000:655)
Lag (2001:1136) om ändring i föräldrabalken
Lag (2005:440) om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Myndighetstryck

Centrala studiestödsnämndens författningssamling

CSNFS 2001:6 Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd om studiehjälp

Socialstyrelsens författningssamling

SOSFS 1989:6 Underhållsbidrag till barn. Allmänna råd från socialstyrelsen (upphävd)
SOSFS 1999:15 Socialstyrelsens kungörelse om upphävande av allmänna råd inom familjerättens område

Försäkringskassans vägledningar

2001:2 Återbetalning av underhållsstöd (version 2)
2001:9 Underhållsstöd (version 2)

Riksförsäkringsverkets allmänna råd

RAR 1996:15 Riksförsäkringsverkets allmänna råd med rekommendationer för tillämpningen av lagen (1996:1030) om underhållsstöd
RAR 2001:1 Riksförsäkringsverkets allmänna råd om underhållsstöd

Riksförsäkringsverkets föreskrifter

RFFS 1996:18 Riksförsäkringsverkets föreskrifter om underhållsstöd

Litteratur

- Bejstam, Lars/Wickström, Anita, Underhållsstöd och Underhållsbidrag,
Juristförlaget, Stockholm, 1996
[Citeras Bejstam/Wickström]
- Dahlstrand, Lotta, Barns deltagande i familjerättsliga processer, Juridiska
fakulteten vid Uppsala universitet, Uppsala, 2004
[Citeras Dahlstrand]
- Ekelöf, Per Olof/Boman, Robert, Rättegång – Fjärde häftet, 6:e uppl.,
Norstedts Juridik, Stockholm, 2002
[Citeras Ekelöf/Boman]
- Gregow, Torkel, Utsökningsrätt, 3:e uppl., Norstedts Juridik, Angered, 1996
[Citeras Gregow]
- Lindskog, Stefan, Kvittning – om avräkning av privaträttsliga fordringar,
2:a uppl., Norstedts Juridik, Göteborg, 1993
[Citeras Lindskog]
- Riksskatteverket, RSV 901 Utsökning & Indrivning, 4:e uppl., Fritzes,
Stockholm, 2005
[Citeras Utsökning & Indrivning]
- Walin, Gösta, Föräldrabalken och internationell föräldrarätt, 5:e uppl.,
Norstedts Juridik, Stockholm, 1996
[Citeras Walin]
- Walin, Gösta/Gregow, Torkel/Löfmarck, Peter, Utsökningsbalken – En
kommentar, 3:e uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 1999
[Citeras Walin/Gregow/Löfmarck]
- Walin, Gösta/Vängby, Staffan, Föräldrabalken och internationell
föräldrarätt. En kommentar. Del I. Med supplement 2, 6:e
uppl., Norstedts Juridik, Göteborg, 2003
[Citeras Walin/Vängby]
- Westberg, Peter, Domstols officialprövning – En civilprocessuell studie i
anslutning till RB 17:3 p 1, Juristförlaget i Lund, Lund, 1988
[Citeras Westberg]

Artiklar

Gregow, Torkel, Svensk rättspraxis. Exekutionsrätt 1982-1990: I
Utsökningsrätt, SvJT 1992 s. 1-75
[Citeras Gregow (1992)]

Westberg, Peter, Yrkanden med motprestationsvillkor och
tvistemålsprövningens yttre ram (NJA 1991 s 173), JT 1991-
1992 s 495-502
[Citeras Westberg (JT 1991-1992)]

Westberg, Peter, Tolkning och verkställighet av en dom som bara stadfäster
delar av en förlikningsuppställning, JT 2003-2004 s. 859-877
[Citeras Westberg (JT 2003-2004)]

Övriga källor

Tolstoy Kongstad, Tatiana, Mater semper certa est? En diskussion kring
moderskapspresumtionen i svensk rätt och behovet av
lagreglering rörande rättsligt moderskap, examensarbete vid
Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, HT-2003
[Citerad Tolstoy Kongstad]

Information om vad som skall anses utgöra heltidsstudier på CSN:s
hemsida:

<http://www.csn.se/GemensamInformation/Studiehjalp/HeltidsEllerDeltidsstudier/HeltidsEllerDeltidsstudier.asp?MenyIdnr=593>

Rättsfallsförteckning

Nytt Juridiskt Arkiv

NJA 1967 s. 401
NJA 1981 s. 409
NJA 1983 s. 194
NJA 1984 s. 25
NJA 1984 s. 210
NJA 1985 s. 768
NJA 1986 s. 345
NJA 1986 s. 539
NJA 1989 s. 137
NJA 1989 s. 243
NJA 1990 s. 49 I-III
NJA 1990 s. 201
NJA 1990 s. 205
NJA 1990 s. 697
NJA 1998 s. 267

Rättsfall från Hovrätterna

SvJT 1929 rf s. 39
SvJT 1969 rf s. 73
RH 150:81
RH 13:82
RH 1987:12
RH 1989:65
RH 1993:64
RH 1995:84
RH 1997:6
RH 2004:80
RH 2005:44

Regeringsrättens Årsbok

RÅ 2000 not 83
RÅ 2004 ref 138